

კონსტანტინე ალიბეგაშვილი

„და სულიწმიდა უფალი და ცხოველმყოფელი,
რომელი მამისაგან გამოვალს...“ (მრწამსი)

მართლმადიდებლური ეკლესიის სწავლება
სულიწმიდა ღმერთის შესახებ

თბილისი
1998

თბილისის სასულიერო სემინარიის IV კურსის სტუდენტის
კონსტანტინე ალიბეგაშვილის

სადიპლომო ნაშრომი

თემაზე: ეკლესიის სწავლება სულიწმიდა ღმერთის შესახებ.
მტკიცება წმ. წერილისა და წმ. მამების საფუძველზე

ხელმძღვანელი: დეკანოზი გიორგი (სხირტლაძე)

თბილისი 1998 წ.

1. შესავალი
2. სულიწმიდა ღმერთი, ერთარსი მამისა და ძისა:
 - ა) მტკიცება – ძველი აღთქმიდან
 - ბ) მტკიცება – ახალი აღთქმიდან
3. სულიწმიდა ღმერთის ჰიპოსტასური თვისება:
 - ა) სულიწმიდის გამომავლობის საკითხის განხილვა წმ. წერილის საფუძველზე.
 - ბ) სულიწმიდის გამომავლობის საკითხის განხილვა წმ. მამებისა და ეკლესიის განმანათლებელთა საფუძველზე.
4. დასკვნა
5. გამოყენებული ლიტერატურა

შესავალი

„უდიდესი შენაძენია – დოგმატების შესწავლა“¹

წმ. კირილე იერუსალიმელი

ქრისტეს ეკლესიის ისტორიის მანძილზე, შეიძლება ითქვას, მისი დაარსების პირველსავე ხანებშიც კი იყვნენ ადამიანები, რომლებიც ცდილობდნენ ეკლესიის წიაღში შემოეტანათ დამახინჯებული სწავლება ღმერთისა და ქრისტეს ეკლესიის შესახებ.² ჭეშმარიტი სარწმუნოების შერყვნის მიზნით ზოგიერთი მათგანი ცდილობდა ჭეშმარიტ ღმერთად მხოლოდ მამა ღმერთი წარმოეჩინა, უარყოფდა რა ძესა და სულიწმიდას, მაგრამ, მეტროპოლი ქრისტეს ეკლესია ყოველთვის მედგრად იცავდა ჭეშმარიტ საღვთისმეტყველო თუ საეკლესიო სწავლებას.³ მაგალითად, იოანე მახარებელი არაერთხელ აღნიშნავს თავის ეპისტოლეებში, რომ: „ესე არს ანტიქრისტე, რომელმან უარყო მამაი და ძე. ყოველმან რომელმან უარყოს ძე, არცა მამაი არს მის თანა“ (1-იო. 2, 22-23). სხვაგან კი ამბობს: „რომელი ეგოს მოძღვრებასა ზედა ქრისტესსა, მის თანა ძეცა და მამაიცა არს.“ (2-იო. 1,9). იუდა მოციქული ასევე ამოწმებს: „რამეთუ

¹ წმ. კირილე იერუსალიმელი. Оглас. поуч. IV, 2;

² იხ. შედარ: II იოანე, 7-10; გალ:1, 6-12, 1 ტიმ: 4, 1-3; 6, 20-21;

³ იხ. შედარ: 1 ტიმ: 4, 6-16; რომ: 16, 17-18; ტიტ: 3,10;

შემო-ვინმე-ვიდეს კაცნი, რომელნი პირველვე წერილ იყვნეს ამას საშჯელსა, უღმრთონი, რომელნი მადლსა ღმრთისა ჩუენისასა გარდააქცევენ არაწმიდებად და მხოლოსა მფლობელსა ღმერთსა და უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა უარყოფენ.“ (იუდა; 1,4).

ჭეშმარიტი სარწმუნოების დაცვის მიზნით, როგორც ვიცით, ეკლესიის მიერ მოწვეულ იქნა შვიდი მსოფლიო საეკლესიო კრება, რომელთაგან პირველ ორ მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე¹ დამტკიცდა სიმბოლო სარწმუნოებისა, ანუ მრწამსი, რომელსაც დედა-ეკლესია დღემდე უცვლელად აღიარებს და რომელშიც გადმოცემულია მართლმადიდებელი ეკლესიის საღვთისმეტყველო და საეკლესიო დოგმატები,² რომელთაგან ერთ-ერთი, კერძოდ, დოგმატი სულიწმიდის შესახებ, წინამდებარე ნაშრომის ძირითად თემას წარმოადგენს.

ის, რომ სულიწმიდა ერთარსია მამისა და ძისა, და ისეთივე ღმერთია, როგორც მამა და ძე, რომელსაც გააჩნია საკუთარი ჰიპოსტასური თვისება, კერძოდ ის, რომ იგი მარადიულად გამოდის მამა ღმერთისაგან – მრავლისათვის დღესაც მიუღებელ სწავლებად რჩება და ზოგიერთი მათგანის მიერ ადგილი აქვს ზემოაღნიშნული დოგმატის დამახინჯებას, ამიტომ, წინამდებარე ნაშრომით მიზნად დავისახეთ წარმოგვედგინა ძველი და ახალი აღთქმიდან ადგილები, სადაც წარმოჩენილია სულიწმიდა ღმერთი, როგორც თანაარსი მამისა და ძისა, და მოგვეყვანა წმ. მამებისა და ეკლესიის განმანათლებლების ნაშრომებიდან მაგალითები, საიდანაც მტკიცდება, რომ სულიწმიდის ჰიპოსტასური თვისებაა მარადიული გამოძავლობა მამა ღმერთისაგან.

სულიწმიდა ღმერთი, თანაარსი მამისა და ძისა

ა) მტკიცება – ძველი აღთქმიდან:

ღმერთის სამპიროვნების ჭეშმარიტება, მისი ერთარსობა, მთელი სიცხადითაა გადმოცემული ახალ აღთქმაში; მაგრამ გარკვეულ დონეზე ცნობილი იყო ძველ აღთქმაშიც. დაწყებული შესაქმის პირველი თავებიდან მრავალი მინიშნებაა მოცემული. ამ უდიდესი, უმაღლესი საიდუმლოს შესახებ, რომელიც არ შეიძლება ითქვას, რომ სავსებით თვალნათელია, გასაგებია, მაგრამ მოცემული და ნაწილობრივ გასაგები იყო ძველი იუდეველებისათვის,³ ხოლო მითუმეტეს გასაგებია ჩვენთვის, ქრისტიანებისათვის ახალაღთქმისეული გამოცხადების შემდეგ.

შესაქმეში ძველადღმერთისეული მინიშნებები იმის შესახებ, რომ ღმერთი ერთპიროვანი კი არ არის, არამედ სამპიროვანი (მამის, ძის და სულიწმიდის სახით), შეიძლება პირობითად რამდენიმე ნაწილად დავყოთ:

ა) ადამიანის შექმნამდე. მაგ.:

„და თქუა ღმერთმან: ვქმნეთ კაცი ხატებისაებრ ჩუენისა და მსგავსებისაებრ.“ (შესაქ. 1,26)

ბ) დაცემული ადამიანის სამოთხიდან განდევნამდე. მაგ.:

„და თქუა უფალმან ღმერთმან: აჰა, ადამ იქმნა, ვითარცა ერთი ჩუენგანი, მეცნიერ კეთილისა და ბოროტისა. და აწ ნუსადა მიყოს ხელი თვისი და მოიღოს ხისაგან ცხორებისა, და ჭამოს და ცხონდეს უკუენისამდე.“ (შესაქ. 3,22)

გ) ბაბილონის გოდოლის აშენების მცდელობისას, ადამიანთა ენების არევაამდე. მაგ.:

„და თქუა უფალმან ღმერთმან: აჰა ნათესავი ერთ და ბაგენი – ერთ ყუველთა, და ამის იწყეს ქმნად და აწ არა დააკლეს მათგან ყოველნი, რაოდენთაცა ინებონ ქმნად, მოვედით, გარდავიდეთ და შეურინეთ მათ ენანი მუნ, რათა არა ესმოდის თვითოველსა ხმაი მოყუსისა.“ (შესაქ. 11,6-7)

¹ იხ. „დოგმატურ-ისტორიული საკითხები“ – შემდგ. გ. რუხაძე 1994წ. გვ. 6ა, ბ.

² დოგმატების შესახებ – იხ. “Правосл.-Догмат Богосл.” Архим. Макария томъ I, стр. 3-28.

³ “Православно-Догматическое Богословие” – Архимандрита Макария, 1849 г. томъ I, ст. 211.

წმ. წერილის ამ მუხლებიდან თვალნათლივ ჩანს, რომ ღმერთი ბჭობს, საუბრობს ვიდაცასთან, კონკრეტულად კი ვისთან? არ შეიძლება დაშვება, თითქოს იგი ბჭობდა ანგელოზებთან, როგორც ამას იუდეველები¹ და მწვალებლები ამტკიცებენ. ასეთი აზრი

ა) ადამიანური აზროვნების დაქვეითებაზე მეტყველებს, რომელსაც არ შეუძლია გაიაზროს ღმერთი, როგორც ყოვლადბრძენი და ყოველისშემძლე არსება, რომელიც არ საჭიროებს ადამიანის შექმნისას, ან ნებისმიერი სხვა ქმედებისას თავისივე მსახურებთან ბჭობას, კერძოდ ანგელოზებთან.

ბ) ეწინააღმდეგება ასევე წმ. წერილს, სადაც ყოველი ქმედება შესაქმისა მიეწერება, მიეკუთვნება მხოლოდ ერთადერთ ღმერთს, მაგ.:

„ესრეთ იტყვის უფალი, მსხნელი შენი და გამომზელი შენი მუცლითგან: მე ვარ უფალი შემასრულებელი ყოველთა, გარდავართხ ცაი მარტომან და დავამყარე ქვეყანა.“ (ესაია 44,24)

და საერთოდ უარყოფს, რომ ვინმე ყოფილიყო რაიმესათვის მისი თანამბჭობელი, თავის თავის გარდა.

„ვინ ცნა გონებაი უფლისაი, ანუ თანამზრახვალ მისსა იქმნა, რომელმანცა მოზავებულ—ყო იგი? ანუ რაამე მიმართ განაზრახა და მოაზავა იგი ანუ ვინ უჩუნა მას მსჯავრი, ანუ გზაი გულისხმის-ყოფისა ვინ უჩუნა მას? ანუ ვინ წინასწარ მისცა მას, და ნაცვლად მიეგოს მას?“ (ესაია 40,13-14)

არ შეიძლება ასევე იუდეველების სხვა აზრზე დათანხმება, თითქოს წმ. წერილის ზემოთ მოხსენებულ მუხლებში ღმერთი საუბრობს თავის თავში, ისე როგორც ადამიანები საუბრობენ ხანდახან რაიმე საქმის აღსრულების წინ საკუთარ თავთან ძალის მოსაკრებლად, აღსაძვრელად.² რამეთუ

ა) უცნაურია წარმოსადგენად, რომ ღმერთი საჭიროებდეს საქმის აღსასრულებლად ამგვარ თვით-აღძვრას: „მართლაც უცნაური ამოდმეტყველებაა, შენიშნავს წმ. ბასილი დიდი: ამტკიცო, რომ ვიდაცა ზის და თავის თავს უბრძანებს, ზედამხედველობს, აიძულებს მბრძანებლურად და დაჟინებულად.“³

ბ) განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ღმერთის ბჭობა მრავლობით რიცხვში: „აჰა ადამ იქნა ვითარცა ერთი ჩუნგანი.“ (შესაქ. 3,22) იუდეველთა აზრი, რომ დაგვეშვა, მაშინ ეს მუხლი ასე უნდა გაგვეგო: „აჰა, გახდა ადამი, როგორც ერთი ჩემთაგანი“, ხოლო დანარჩენი არსებანი, რომლებთანაც ღმერთს შეეძლო ბჭობა, მათ შესახებ იუდეველებს და საერთოდ არასწორად მოაზროვნეთ არ შეუძლიათ მიუთითონ და ვერც მიუთითებენ.⁴

ახლა რჩება კიდევ ერთი, საბოლოო თვალსაზრისი, წმ. მამებისა და ეკლესიის განმანათლებელთა თვალსაზრისი, რომელიც აღიარებს და იმარხავს ყოველი მართლგონიერი ქრისტიანი, – წმ. წერილის ზემოთაღნიშნულ მუხლში ღმერთი ბჭობდა თავის თავში, მაგრამ მხოლოდ ღმერთი გაგებული არა როგორც ერთი პირი (ჰიპოსტასი), არამედ ერთი არსობით და სამი პიროვნებით.⁵

ამ თვალსაზრისს გააჩნია ჭეშმარიტების ყველა ნიშანი:

ა) თუკი ღმერთი ერთარსია, სამი დამოუკიდებელი და თანადირსი პირია მამა, ძე და სულიწმიდა ღმერთი, მაშინ მასში ბჭობა შესაძლებელია, ბუნებრივია და სავსებით ღირსეული.

ბ) ზუსტად შეესაბამება წმ. მოსეს მიერ მოთხრობილ წმ. წერილის ზემოთაღნიშნულ მუხლებს, სადაც ერთადერთი ღმერთი საუბრობს, მაგრამ მრავლობით რიცხვში თავის თავთან, ან თავისთავში:

¹ Vid. apud Basil. hom. IX in Hexaëm

² “Правосл. Догматич. Богословіе”. Архиманд. Макарія, 1849 г. томъ I, ст. 212.

³ Твор. св. Отц. V, стр. 171.

⁴ “Правосл. Догматич. Богословіе”. Архиманд. Макарія, 1849 г. томъ I, ст. 214.

⁵ “Правосл. Догматич. Богословіе”. Архиманд. Макарія, 1849 г. томъ I, ст. 214.

„და თქუა ღმერთმან: ვქმნეთ კაცი ხატებისამებრ ჩუენისა და მსგავსებისამებრ“ და „თქუა უფალმან ღმერთმან: მოვედით, გარდავიდეთ და შეურივნეთ მათ ენანი მუნ.“ (შესაქ. 1,26; 3,22; 11,6-7)

გ) ბოლოს მტკიცდება უფლის მიერ გამოთქმული სიტყვების კავშირით:

„შევქმნათ კაცი ჩვენს ხატად“; წმ. ჟამთააღმწერელი აგრძელებს: „და შექმენი ღმერთო კაცი, ხატად ღვთისა შექმენი იგი.“ სიტყვა: „შევქმნათ“ – ეკუთვნის მას, ვისზეც ითქვა: „და შექმენი“ და გამოთქმა: „ჩვენს ხატად“ ასევე აღნიშნავს, რომ „ღვთის ხატად“.¹

მეორე ადგილას ღვთის სიტყვა: „აჰა გახდა ადამი როგორც ერთი ჩვენთაგანი“, თვალნათლივ მიუთითებს იმ სიტყვებზე, რაც ეთქვათ ადამს და ევას ცდუნებამდე: „განგეხუნენ თქუენ თუალნი და იყვნეთ, ვითარცა ღმერთნი.“ (შესაქ. 3,5)

უფლის გამოთქმიდან: „აჰა გახდა ადამი როგორც ერთი ჩვენთაგანი“, სიტყვები – „ერთი ჩვენთაგანი“ არ შეიძლება მიეკუთვნოს ღმერთის გარდა სხვას, არამედ მხოლოდ ღმერთს, ანუ ღმრთის პირებს.²

ასევე შეიძლება ითქვას მესამე ადგილზე: „აბა ჩავიდეთ და აურიოთ მათ ენები.“

ძველ აღთქმაში სხვა ადგილებიც მიუთითებენ ერთად-ერთი ღმერთის ერთ არსობაზე და სამპიროვნებაზე. მაგ.:

ა) ჟამთააღმწერელი წარმოგვიდგენს ღმერთის გამოცხადებას აბრაამის მიმართ მამრეს მუხნართან.

„ხოლო ეჩუენა მას ღმერთი მუხასა თანა მამბრესსა, ჯდა რა იგი კართა თანა კარავისა თვისისათა შუადღე. და აღმხილველმან თუალთა მისთამან იხილა, და აჰა, სამნი კაცნი ზედა მოადგეს მას და იხილა რაი, მირბიოდა შემთხუევად მათდა კარისაგან კარვისა თვისისა და თაყუანის-სცა ქუეყანასა ზედა და თქუა: უფალო, უკუეთუ ვპოვე სადამე მადლი წინაშე შენსა, და ნუ თანა-წარჰხდები მონასა შენსა.“ (შესაქ. 18,1-3)

„ხედავთ? კითხულობს ნეტარი ავგუსტინე:³ აბრაამი ხვდება სამს, მაგრამ თაყვანისცემს როგორც ერთს და ევედრება როგორც ერთს. სამის ხილვით მან გაიაზრა ყოვლადწმიდა სამების საიდუმლო, თაყვანისცა რა ერთიანად როგორც ერთს, აღიარა ღმერთის ერთარსობა და სამპიროვნება, ეს ფაქტი იმდენად შესანიშნავია, რომ თავად სამი პირი აბრაამს ესაუბრება, როგორც ერთი და არა როგორც სამი. მაგ.: „და პრქუა უფალმან ღმერთმან აბრაამს: რად განიცინნა სარრა თავსა შორის თვისსა მეტყუელმან: აწ სადამე ჭეშმარიტად ვშვა, რამეთუ მე დაბერებულ ვარ?.“ (შესაქ. 18,13) ანდა: „ხოლო უფალმან თქუა: არა დავფაროა მე პირისაგან აბრაამ, მონისა ჩემისა, რომელსა ვყოფ მე.“ (შესაქ. 18,17)

ბ) დავით წინასწარმეტყველი ფსალმუნებში მიუთითებს სამყაროს შექმნისას სულიწმიდის მამასთან და ძესთან თანამონაწილეობაზე:

„სიტყვითა ღვთისათა ცანი დაემტკიცნეს, ხოლო სულითა ღვთისათა ყოველი ძალი მისი.“⁴

წმ. მამები განმარტავდნენ,⁵ რომ აქაც მინიშნებაა ღმერთის სამპიროვნებაზე, სადაც, ღვთის სიტყვაში იგულისხმება ძე ღვთისა, ხოლო ღვთის სულში – სულიწმიდა.

ამ მუხლიდან ვიგებთ, რომ შესაქმეში სამი მონაწილე პირია: „მამაი, სიტყუაი და სული წმიდაი; ესე სამნი ერთ არიან.“ (1-იო. 5,7)

დავით წინასწარმეტყველი ჭვრეტდა ყოვლადწმიდა სამების საიდუმლოებას:

„და ესე სიტყვანი არიან დავითის აღსასრულისანი და სარწმუნო არს დავით, ძე იესესი, და სარწმუნო არს კაცი იგი, რომელ დაადგინა უფალმან ... რამეთუ სული უფლისა იტყოდა ამას და სიტყუანი პირისა მისისანი ენასა ჩემსა.“ (2-მეფ. 23,1-3). ახალ-

¹ “Правосл. Догматич. Богословіе”. Архиманд. Макарія, 1849 г. томъ I, ст. 215.

² Св. Василий, въ Твор. св. Отц. VII, стр. 216.

³ Augustin. De tempore Serm. LXVII, n. 2 et LXX, n. 4; ix Sedar: “Правосл. Догматич. Богословіе”. Архиманд. Макарія, 1849 г. томъ I, ст. 216.

⁴ ფს. 32, 6.

⁵ Григ. Богосл. въ Твор св. Отц. IV, стр. 19. Васил. вел., тамъ-же VII, 181, 193;

ქართული ვერსია ასეთია: „ეს არის დავითის უკანასკნელი სიტყვები, რომელიც წარმოსთქვა დავითმა, იესეს ძემ, კაცმა მაღლით დადგინებულმა: უფლის სული მეტყველებს ჩემით და ენაზე მაქვს მისი სიტყვა მითხრა ისრაელის ღმერთმა, მელაპარაკა ისრაელის კლდე.“¹

აქ, დავით მეფსალმუნე პირველად ახსენებს უფლის სულს – სულიწმიდას, რომელიც მისით მეტყველებს,² შემდეგ ახსენებს მამას – სიტყვებით „მითხრა ისრაელის ღმერთმა,“ შემდეგ ძეს – სიტყვებით „მელაპარაკა ისრაელის კლდე.“³

ფსალმუნებში დავით წინასწარმეტყველი იხსენიებს სულიწმიდის თვისებებს, საიდანაც ჩანს, რომ –

იგი სახიერია: „სული შენი სახიერი მიძლოდეს მე ქვეყანასა წრფელსა.“⁴

იგი ყველგანმყოფია: „ვიდრე-მე ვიდე სულისა შენისაგან და პირისა შენისაგან ვიდრე-მე ვივლტოდი? აღ-თუ-ვხდე ცად, შენ მუნ ხარ, შთა-თუ-ვხდე ჯოჯოხეთად, ახლოსვე ხარ“...⁵

იგი მაკურთხებელია: „მომეც მე სიხარული მაცხოვარებისა შენისა და სულითა მთავრობისათა დამამტკიცე მე.“⁶

იგი დამკვიდრებულია ადამიანებში: „ნუ განმაგდებ მე პირისა შენისაგან და სულსა წმიდასა შენსა ნუ მიმიღებ ჩემგან.“⁷

იგი ყოველდღამართლიანია: „უფალსა უყუარან მართალნი, ხოლო რომელსა უყვარს სიცრუე მას სძულს სული თვისი, რამეთუ მართალ არს უფალი, და სიმართლენი შეიყვარნა...“⁸

იგი შემომქმედია: „გამოავლინო სული შენი და დაჰბადნე ივინი და განაახლო პირი ქუეყანისა“⁹

გ) წმ. წერილის დასაწყისშივე ნათქვამია:

„დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაი და ქუეყანაი. ხოლო ქუეყანაი იყო უხილავ და განუმზადებელ და ბნელი ზედა უფსკრულთა და სული ღმრთისა იქცეოდა ზედა წყალთა.“ (შესაქ. 1,1-2)

ბასილი დიდი წმ. ათანასე, წმ. იერონიმე და სხვა მრავალი ეგზეგეტი სიტყვებში „სული ღმრთისა იქცეოდა წყალთა ზედა,“ გულისხმობდნენ მითითებას მესამე ჰიპოსტასზე – სულიწმიდა ღმერთზე.¹⁰

სულიწმიდის მონაწილეობა შესაქმეში წარმოადგენს იმ ცხოველსმოყვებულ ძალას, რომელიც საერთო ბიბლიური გააზრებით განაპირობებს მთელი სამყაროს წარმოქმნას და არსებობას – ადამიანის ჩათვლით.¹¹ თვით სულიწმიდის ქმედება ქაოსზე, აქ ემსგავსება ბუდეში კვერცხებზე მჯდომი ფრინველის ქმედებას, რომელიც ათბობს მათ თავისი სითბოთი მათში სიცოცხლის გადვიგებისათვის.¹²

„სული საღმრთო არს, რომელმან შემქმნა მე და სული ყოვლისა მპყრობელისაი, რომელი მასწავებს მე“ – ამბობს იობი (33,4) და აქ განმარტება ზედმეტია.

¹ II მეფ: 23, 1-3.

² იხ. შედარ: II პეტრე 1,21.

³ იხ. შედარებები: გამოსვლა. 17, 5-6 და 1 კორინ: 10, 4. ასევე ქრისტეს სახელის მოხმობით საშუალება გვეძლევა ჩვენში მოვაკვდინოთ აღმოცენებული ცოდვები, რაზეც დავით მეფსალმუნე წინასწარმეტყველებს. ფს. 136, 9.

⁴ ფს. 142, 10.

⁵ ფს. 138, 7-8.

⁶ ფს. 50, 12.

⁷ ფს. 50, 11.

⁸ ფს. 10, 5-7. ზემოაღნიშნული მუხლი, ახალი რედაქციით ასეა წარმოდგენილი: „უფალი მართალს გადაარჩენს, ხოლო ბოროტი და ძალადობის მოყვარული სძულს მის სულს... რადგან მართალია უფალი, უყვარს სიმართლეს, გულწრფელი იხილავს მის სახეს.“

იხ. „ახალი აღთქმა და ფსალმუნები“ ბიბლიის თარგმნის ინსტიტუტი, სტოკჰოლმი, 1991წ.

⁹ ფს.: 103, 30.

¹⁰ „Толковая Библия“ А.П. Лопухина. Петербургъ, 1904 г., стр. 4;

¹¹ იხ. შედარ: დაბ: 2, 7; ფს: 32, 6; იობ: 27, 3; ეს: 34, 16; დან: 17, 28;

¹² II რჯული 32, 11.

დ) ესაია წინასწარმეტყველი, ღირსიყო რა ეხილა უფალი, თავის სიტყვაში ამოწმებს, რომ უფლის კვარცხლბეკთან მდგომი სერაფიმები მოუწოდებდნენ ერთმანეთს სიტყვებით: – წმიდა არს! წმიდა არს! წმიდა არს! უფალი საბაოთ!

სიტყვა „წმიდა“-ს სამჯერადი გამეორება აქ მიუთითებს ყოვლადწმიდა სამების თაყვანისცემაზე.²

ამ მუხლის განმარტებისას წმ. მამები და ეკლესიის განმანათლებლები ერთსულოვნად ამტკიცებენ, რომ აქ გამოძვლავებულია ღმერთის სამპიროვნება და ერთარსობა.³

შემდეგ ესაია წინასწარმეტყველი განაგრძობს ღვთის ხილვის აღწერას: „და მესმა ხმისა უფლისა მეტყველისა: ვინ მივავლინო და ვინ წარვიდეს ერისა ამის მიმართ? და ვთქუ: აჰა, წარმავლინე მე. და თქუა: ვიდოდე და არქუ ერსა ამას: სმენით გესმასყე და არ გულისხმა-ჰყოთ. და მხედველნი ხედავთ და არა იხილოთ.“ (ესაია 6,8-10)

მეუფის ხმაში – როცა ამბობს „მესმა ხმისა უფლისა“, ესაია წინასწარმეტყველი ღმერთის ხმას გულისხმობს, რომელიც ბრძანებს მსახურის მივლინებას, გაგზავნას საღმრთო საქმის აღსასრულებლად, რაზეც ესაია წინასწარმეტყველი თავად გამოთქვამს სურვილს, ემსახუროს უფალს. ახალ აღთქმაში ეს წინასწარმეტყველება მოხსენიებულია მრავალ ადგილას, მაგრამ ჩვენ განვიხილავთ მხოლოდ ერთ ღირსშესანიშნავ ადგილს, საქმე მოციქულთაგან, სადაც წარმოჩენილია სულიწმიდა ღმერთი. პავლე მოციქული მიმართავს გულქვა იუდეველებს:

„კეთილად იტყოდა სული წმიდაი ესაიას მიერ წინასწარმეტყველისა მამათა თქუენთა მიმართ. და თქუა: მივედ ერისა ამის და არქუ მათ: სმენით გესმოდის და არა გულისხმა-ჰყოთ, და ხედვით ხედვიდეთ და არა იხილოთ.“ (საქმე 28, 25-27)

ე. ი. ესაია წინასწარმეტყველს მოესმა სულიწმიდის ხმა, მოესმა მეუფის ანუ ღმერთის ხმა, იგი ჭვრეტდა, იმეცნებდა ღვთის სამპიროვნებას, მოიხსენებდა რა სულიწმიდას ცალკე პირად მამასთან ერთად, მაგალითად:

ა) „აწ უფალმან მომავლინა მე და სული მისი.“ (ესაია 48,16)

ბ) „სული უფლისაი ჩემზედა, რომლისა ძლით მცხო მე, მახარებელად გლახაკთა მომავლინა მე. განკურნებად შემუსვრილთა გულითა.“ (ესაია 61,1) ან

გ) „და გამოვიდეს კუერთხი ძირისაგან იესესსა და ყუავილი ძირისაგან აღმოხდეს. და განისვენოს მის ზედა სულმან ღმრთისამან, სულმან სიბრძნისა და გულისხმის-ყოფისა, სულმან განზრახისა ძლიერებისა, სულმან მეცნიერებისა და ღმრთისმსახურებისა, სულმან შიშისა ღმრთისამან ადავსოს იგი. არა დიდებისაგებ საჯოს, არცა ზრახვისაგებ ამხილოს, არამედ საჯოს სიმართლისა მიერ მდაბლითა სასჯელითა და ამხილოს წარმართებულებით დიდებულთა ქვეყანისათა და დასცეს ქუეყანა სიტყვითა პირისა მისისათა და სულითა ბაგეთა მიერ მოაკუდინოს უთნო.“ (ესაია 11,1-4)

სულიწმიდა უძლოდა ისრაელს უდაბნოში, ორმოცი წლის განმავლობაში, იხსენიებს ესაია წინასწარმეტყველი: „ხოლო იგინი ურჩ ექმნეს და განაძვინეს სული წმიდაი მისი, და გარდაექცა მათ უფალი მტრად და იგი ებრძოლა მათ.“ (ესაია 63,10) „და შე-ღავე-სძინეს მერმეცა შეცოდებად მისა, განამწარეს მაღალი ურწყულსა.“ (ფს. 77,17) მაგრამ, „და ვითარცა საცხოვარი ველისაგან, შთამოვიდა სული უფლისა მიერ და გზა-უყო მათ. ესრეთ განიყვანე ერი შენი, ყოფად იგი სახელად დიდებისა. რამეთუ შენ ხარ მამა ჩუენი ... უფალო მამაო ჩვენო, მიხსნენ ჩუენ, დასაბამითგან სახელი შენი ჩვენ ზედა არს.“ (ესაია 63,14.16) – ასე მიმართავს ესაია წინასწარმეტყველი ღვთის სულს – სულიწმიდას.⁴

¹ ესაია: 6, 3

² იხ. შედარება: სადაც საუბარია ძე ღვთისას მეორედ მოსვლაზე: „წმიდაა, წმიდაა, წმიდაა უფალი ღმერთი, ყოვლისმპყრობელი, რომელიც იყო, არის და მოვა“ – გამოცხადება 4, 8. შედარება: გამოცხადება 22, 20;

³ რამეთუ, ესაიამ საბაოთ უფალში იხილა ძე და მოისმინა სულიწმიდის ხმა. იხ. შედარება: იოანე: 12, 40-41 და საქმ. მოც.: 28, 25-27.

⁴ ესაია: 63, 14. 16: იხ. შედარ: გამოსვლ. 15, 1-10-11;

ე) სულიწმიდა მაკურთხეველია მამასთან და ძესთან ერთად ძველი აღთქმის ეკლესიისა:¹

თავად უფალმა ღმერთმა ამცნო ძველი აღთქმის მღვდლებს თუ როგორ უნდა ეკურთხათ ისრაელის შვილები:

„ეტყოდა უფალი მოსეს და ჰრქუა: ეტყოდა აჰრონს და ძეთა მისთა და არქუ მათ, და დადვან სახელი ჩემი ძეთა ზედა ისრაელისათა და მე უფალმან ვაკურთხნე ივინი.

- გაკურთხენ შენ უფალმან და დაგიცვეინ შენ.
- გამოაჩინენ პირი მისი შენ ზედა და გაკურთხენ შენ.
- მოაქციენ უფალმან პირი მისი შენ ზედა და მოგეცინ შენ მშვიდობაი.“ (რიცხვ. 6,22-27)

როგორც ჩანს – აქ სამჯერ მოიხსენიება, სამ მუხლად უფლის სახელი, რომელიც მხოლოდ ერთადერთ ღმერთს მიეკუთვნება და ყოველ მუხლში გადმოცემულია უფლის მიერ განსაკუთრებულ მადლთა მინიჭება საკურთხებლისადმი. განა ეს ადგილი არ შეესატყვისება ახალი აღთქმის ერთ-ერთ მუხლს? კერძოდ, პავლე მოციქულის მიერ კორინთელთა მიმართ ეპისტოლეში წარმოთქმულ კურთხევას: „მადლი უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი, და სიყვარული ღმრთისა და მამისაი და ზიარებაი სულისა წმიდისაი თქვენ ყოველთა თანა. ამინ.“ (2-კორ. 13,13)

ვ) სულიწმიდა მოეფინებოდა და დამკვიდრებული იყო ძველი აღთქმის ეკლესიის წევრებში.² მაგალითად, სულიწმიდა გარდამოვიდა ბალაამზე:

„და აღიხილნა თუალნი თვისნი ბალაამ და იხილა ისრაელი დაბანაკებული ნათესავად-ნათესავად და იყო სული ღმრთისა მის ზედა.“ (რიცხვ. 24,2)

ბალაამი ძველი აღთქმის ეკლესიის წევრია, როგორც წმ. წერილში არის მოხსენიებული: იგი ბეყორის ძეა, თვალთა კაცი, ე. ი. წინასწარმეტყველების ნიჭით დაჯილდოვებული, რომელსაც ღვთის სიტყვა ესმის; იგი უფლის ნების აღმასრულებელია;³ ამიტომაც ღირს იყო მიეღო სულიწმიდა, რათა სრულყოფილიყო სულით, ისე როგორც მოსე წინასწარმეტყველი აღნიშნავს წიგნ „გამოსვლაში“:

„ეტყოდა უფალი მოსეს და ჰრქუა: აჰა ეგერა, მიწოდებებს სახელით ბესელიელ, ძე ურისი, რომელი-იგი არს ოვრადი ტომისაგან იუდასი. და აღვაფსო იგი სულითა საღმრთოთა სიბრძნითა და მეცნიერებითა, ყოველითა საქმითა.“ (გამოსვლ. 31,1-3)

ამ მუხლიდან ნათლად ჩანს, რომ სულიწმიდის გარდამოსვლა მათზე იწვევდა: მათი სულის განმტკიცებას, განბრძნობას. ისინი იძენდნენ ღვთის შემეცნების უნარს. მოკლედ, რომ ვთქვათ ხდებოდა ადამიანის განახლება: მაგალითად, წიგნ „1 მეფეთაში“, სადაც მოთხრობილია ებრაელთა პირველი მეფის საულის შესახებ, ნათქვამია:

„და მოვიდეს შენზედა სული ღმრთისა, და შენცა წინასწარმეტყველებდე მათ თანა და გარდაიცვალო შენ ახალ კაცად“ (1-მეფ. 10,6).

სულიწმიდა ასევე მოიხსენიება ნეემიას წიგნში სიტყვებით:

„და სული შენი სახიერი მისცენ, რომელმან ასწაოს მათ“ (ნეემია 9,20).

ძველ აღთქმაში სულიწმიდა წარმოდგენილია როგორც შემგონებელი, სიკეთისაკენ, სახიერებისაკენ წარმმართველი, რომელიც წინასწარ როგორც მოწყალე მამა წინასწარმეტყველთა მეშვეობით აფრთხილებს რჩეულ ერს, მათ მოსალოდნელ გაუკუღმართებაზე და სასჯელზე:

„და განაგრძენ მათ ზედა წელნი მრავალნი, და უწამენ მათ სულითა შენითა და ხელითა წინასწარმეტყველთა შენთასა, და არა ყურად იღებდეს და მიეც ივინი ხელთა შინა ერთა ქუეყანისათა“ – ამბობს ნეემია (ნეემია 9,30).

თვითონ წინასწარმეტყველები მომავალში მის კიდევ უფრო განსაკუთრებულ ზემოქმედებას ჰკრეფდნენ განსაკუთრებით რჩეულზე, – მესიაზე. ასე მაგალითად, ესაია წინასწარმეტყველი ამბობს: „და გამოვიდეს კუერთხი ძირისაგან იესესსა ... და განისვენოს მის ზედა სულმან ღვთისამან, სულმან სიბრძნისა და გულისხმის-ყოფისა,

¹ იხ. საქართველოს ეკლესიის 1995 წლის კალენდარი: გვ. 335.

² იხ. საქართველოს ეკლესიის 1995 წლის კალენდარი: გვ. 334.

³ რიცხვ.: 24, 1-13.

სულმან განზრახვისა ძლიერებისა, სულმან მეცნიერებისა და ღვთისმსახურებისა“ (ესაია 11,1-2; 42,1). არის სხვა წინასწარმეტყველებანიც.¹

წინასწარმეტყველები წინასწარმეტყველებდნენ აგრეთვე სულის განსაკუთრებულ გადმოდვრას რჩეულ ხალხზე. მაგ.:

„ჩაგიდგამთ ჩემს სულს და გაცოცხლდებით; დაგსვამთ თქვენს მიწაზე და მიხედვით, რომ მე უფალმა ვთქვი და აღვასრულებ, ამბობს უფალი.“² და კიდევ,

„აღარ მოვარიდებ ჩემს სახეს მათ, რათა გადმოვღვვარო ისრაელის სახლზე ჩემი სული, ამბობს უფალი ღმერთი.“³

იოველ წინასწარმეტყველთან კი ნათქვამია:

„ამის შემდეგ მოვაფენ ჩემს სულს ყოველ ხორციელზე და გაქადაგდებიან თქვენი ვაჟები და ასულები, თქვენი უხუცესები, ნახავენ სიზმრებს და ჭაბუკები ხილვებს იხილავენ, თქვენს ყმებზეც და მხეველებზეც მოვაფენ იმ დღეს ჩემს სულს, გამოვანჩენ ნიშნებს ცაზე და მიწაზე.“⁴

ამ წინასწარმეტყველებას ეყრდნობა პეტრე მოციქული სულიწმიდის გარდამოსვლის დღეს.⁵

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შემდეგ, ჩანს, რომ ძველ იუდეველებს – ა) ჰქონდათ გარკვეული წარმოდგენა ყოველადწმიდა სამების შესახებ, უკიდურეს შემთხვევაში ზოგიერთ ღირსეულს გარკვეულ დონეზე მაინც, ასეთი დასკვნის საფუძველს იძლევა თალმუდ⁶ და მათი რაბინების ნაშრომები.

ბ) ჰქონდათ წარმოდგენა ძე ღვთისაზე და სულიწმიდაზე, როგორც ღვთის პირებზე და მამასთან მათ თანაარსობაზე, მაგრამ არა იმდენად თვალნათელი როგორც ეს ახალ აღთქმაშია.⁷

სულიწმიდა ღმერთი, ერთარსი მამისა და ძისა.

ბ) მტკიცება – ახალი აღთქმიდან

ადგილები ახალ აღთქმაში, საიდანაც მტკიცდება დოგმატი სულიწმიდის მამასა და ძესთან თანაარსობისა, შინაარსის მიხედვით პირობითად შეიძლება დაიყოს შემდეგ ნაწილებად: 1) სულიწმიდას მიეკუთვნება ღვთაებრივი სახელი; 2) სულიწმიდას გააჩნია ღვთაებრივი ბუნება, იგი თანასწორია და ერთარსია მამისა და ძისა; 3) სულიწმიდას გააჩნია ღვთაებრივი თვისებები; 4) სულიწმიდა ღვთაებრივად მოქმედებს; 5) სულიწმიდა მამასა და ძესთან თანათაყვანისიციემება:

¹ ესაია: 52,13; 53,12; 61,1;

² ეზეკია: 37, 14.

³ ეზეკია: 39, 29.

⁴ იოვ: 3, 1-2.

⁵ საქ. მოც.: 2, 14-19.

⁶ „სეფერ იეცერის“ – (შესაქმის წიგნი) კაბალის უძველესი ნაწილიდან ჩანს აზრი: „ღმერთი ერთია: მაგრამ თავი გააცხადა სამებაში, სამ სეფერში“ და წიგნის დასაწყისშივე თვალნათელი განსხვავდებიან ღმერთში ეს სამი სეფერი (I თავის 1 მუხლი). შემდეგ, საუბარია სამ დედაზე, როგორც საგნების მთავარ საწყისზე (I, 2; III, 2-3-4;) და სამ მამაზე (VI, 1-3;) და ბოლოს ეს სამი ერთარსია, თავისთავად მყოფად (VI, 3).

თალმუდის II ნაწილში, მოსე წინასწარმეტყველის სიტყვებში გამოსჭვივის აზრი ყოველადწმიდა სამების შესახებ: „ისმინე ისრაელო: უფალი ღმერთი ჩვენი, უფალი ერთია“ (მეორე 6, 4). აღსანიშნავია: „არსებობს ორი, რომელთაგანაც შეერთებულია კიდევ ერთი და ისინი არიან სამი, მყოფი სამად და არსით ერთი. ორი აღნიშნულია „ორ უფლად“ (იელოვად) და მათთან მიკუთვნილია კიდევ „ერთი ღმერთი ჩვენი“ (ელაჰიმი) და ისინი შეერთებულია ერთად და შეადგენენ სრულ ერთობას.“ იხ. „Правосл. Догмат. Богосл.“ Архиманд. Макария томъ I, стр. 220.

⁷ უშუალოდ სულიწმიდაზე არის მოწმობა, გამოთქმული ცნობილი რაბინის ილია ლევიტელის მიერ: „ჩვენი „ჩვენი ნეტარი მასწავლებლები სულიწმიდას უწოდებდნენ „შეხინას“, რამეთუ იგი მკვიდრობს წინასწარმეტყველებში.“ მაგრამ „შეხინას“ სახელი (შახანა – ნიშნავს მკვიდრობს), როგორც ცნობილია თალმუდიდან მიეკუთვნებოდა მხოლოდ ერთადერთ ღმერთს (იხ. თალმუდი, ტრაქტატი აბოტი რაბინ ნათანისა, თავი. 34)*. * „Правосл. Догматич. Богословіе“ Архим. Макария, томъ I, ст. 221.

1) სულიწმიდას მიეკუთვნება ღვთაებრივი სახელი:

პეტრე მოციქული ანანიას მხილებისას სულიწმიდას უწოდებს ღმერთს: „ანანია რაისათვის აღავსო გული შენი ეშმაკმან ცრუებად სულისა წმიდისა და გამოხუებად სასყიდელსა მის დაბისასა? ანუ არა, იყო რაი, შენი იყო და, გან-რაი-ჰყიდე, ხელმწიფებასა შენსა იყო? და რაისათვის დაიდევ საქმე ესე გულსა შენსა? არა ეცრუვე შენ კაცთა, არამედ ღმერთსა“ (საქმე 5,3-4).

ამ სიტყვების არსი შემდეგშია: როდესაც ანანიამ, თავის ცოლთან საფირასთან ერთად გაყიდა ყანა, ცოლთან შეთანხმებით დამალა ფასი და მხოლოდ ნაწილი მიიტანა და მოციქულთა ფერხით დადო. იგი ფიქრობდა მოციქულებისაგან, როგორც ადამიანებისაგან დაეძალა თავისი ნამოქმედარი. მაშინ მოციქულმა პეტრემ დამნაშავეს შესაგონებლად მკაფიოდ თქვა: „შენ ჩვენ კი არ მოგვატყუე, არამედ სულიწმიდას, ჩვენში დამკვიდრებულს,¹ ხალხს კი არ ეცრუე, არამედ ღმერთს.“

არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მოციქულებში დამკვიდრებულ სულიწმიდაში აუცილებლად იგულისხმება პიროვნება, ნუგეშინისმცემელი, რომელიც მოუვლინა მათ მაცხოვარმა თავის მაგიერად, სული ჭეშმარიტებისა, რომელიც უძღოდა მათ ყოველ ჭეშმარიტებაში, მეტყველებდა მათი ბაგეებით, მართავდა მათ ქმედებებს სამოციქულო მსახურების აღსასრულებლად.²

პეტრე მოციქული ასევე ამოწმებს, რომ: „რამეთუ არა ნებითა კაცთაითა მოსადამეწია წინასწარმეტყუელებაი, არამედ წუვეითა სულისა წმიდისაითა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი“ (2-პეტრე 1,21).

სულიწმიდა ღმერთზე ასევე ამოწმებს იოანე მახარებელი თავის სახარებაში, როცა იხსენიებს ესაია წინასწარმეტყველს: „თქუა ესაია: დაუბრმეს მათ თუაღნი მათნი, რაითა ვერ იხილონ თვალითა, და დაუსულებეს გულნი მათნი, რაითა არა გულისხმა-ყონ გულითა და მოიქცენ, და მე განგკურნე იგინი. ესე თქუა ესაია, ოდეს-იგი იხილა დიდებაი მისი და იტყოდა მისთვის“ (ესაია 12,40-41).

თუ ვინმე დასვამს კითხვას, თუ ვისი დიდება იხილა ესაიამ და ვის ელაპარაკა? ამის შესახებ პავლე მოციქული ამბობს: „კეთილად იტყოდა სული წმიდაი ესაიას მიერ წინასწარმეტყუელისა მამათა თქუენთა მიმართ და თქუა: მივედ ერისა ამის და არქუ მათ: სმენით გესმოდის და არა გულისხმა-ჰყოთ...“ (საქმე 28,25-27). (ესაია 6,8-10) ე. ი. ესაია წინასწარმეტყველმა იხილა სულიწმიდის დიდება, ანუ ღმერთის დიდება, მამასთან და ძესთან ერთად.³

პავლე მოციქული მორწმუნეებს ღვთის ტაძარს უწოდებს:

„არა უწყითა, რამეთუ ტაძარნი ღმრთისანი ხართ, და სული ღმრთისაი დამკვიდრებულ არს თქვენს შორის?“ (1-კორ. 3,16) ცოტა ხნის შემდეგ კი მათ უწოდებს სულიწმიდის ტაძარს: „არა უწყითა, რამეთუ ხორცნი ეგე თქუენნი ტაძარნი თქუენ შორის სულისა წმიდისანი არიან, რომელ-ეგე გაქუს ღმრთისაგან...“ (1-კორ. 6,19)

2) სულიწმიდას გააჩნია ღმრთაებრივი ბუნება, იგი თანასწორია და ერთარსია მამისა და ძისა:

ა) ღმრთაებრივი ბუნება ჩანს:

„ხოლო რაჟამს მოვიდეს ნუგეშინის-მცემელი იგი, რომელი მე მოვავლინო თქუენდა მამისა ჩემისა მიერ, სული ჭეშმარიტებისაი, რომელი მამისაგან გამოვალს, მან წამოს ჩემთვის“ (იო. 15,26).

¹ იხ. შედარება: 1-კორ. 6, 19; ან რომაელ: 8, 11;

² იო. 14, 16. 26: 16, 13: იხ. “Правосл. Догматич. Богословіе” Архим. Макарія, томъ I, ст. 310.

³ იხ. “Правосл. Догматич. Богословіе” Архим. Макарія, томъ I, ст. 241.

სიტყვებით: „რომელიც მამისაგან გამოდის,“ აღნიშნავს ნეტარი თეოდორიტი¹ მაცხოვარმა დაამოწმა, რომ მამა არის მიზეზი, წყარო სულიწმიდისა. უფალს არ უთქვამს მასზე: „მამისაგან გადმოიღვარა“, ან „მამისაგან წარმოიშვა“, არამედ „გამოდის“ – მარადიულობაში. რათა გვიხვენოს, რომ მათი ბუნება ერთი და იგივეა, რომ მათი არსება შეურწყმელი და განუყოფელია და რომ პირები ერთმანეთთან შეერთებულია, რამეთუ ის, ვინც გამოდის არ შეიძლება განცალკევდეს მისგან, ვისგანაც ის გამოდის. საუბარია მარადიულ გამოძველობაზე.²

სიტყვებით: „მან წამოს ჩემთვის,“ „მან გასწავოს თქვენ ყოველი და მოგახსენოს თქვენ ყოველი, რაოდენი გარკვე თქვენ“ (იო. 14,26) – მაცხოვარი გვასწავლის, რომ სულიწმიდა ღვთის ერთ-ერთი პირია, ნუგეშისმცემელი – არა ღვთის ძალა, ან ქმედება, არამედ ერთ-ერთი პირი, რომელიც მეტყველებს,³ ისევე განსწავლის და ისევე ამოწმებს, როგორც მამა და ძე.⁴

ბ) სულიწმიდის მამასთან და ძესთან თანასწორობა ჩანს:

1) ნათლობის მცნებიდან:

„წარვედით და მოიმოწაფენით ყოველნი წარმართნი და ნათელ-სცემდით მათ სახელითა მამისაითა და ძისაითა და სულისა წმიდისაითა“ (მთ. 28,19).

აქ თვალნათლივ დასახელებულია სამი პირი: მამა, ძე და სულიწმიდა და ივარაუდება მათი ერთიანი სახელი.

როგორ უნდა გავიგოთ ზემოთაღნიშნული მუხლის სიტყვები? ყოველგვარი ეჭვის გარეშე: – ა) როგორც იაზრებდა თვით მაცხოვარი და მისი მოციქულები: ჯერ კიდევ ამ სიტყვების წარმოთქმამდე იგი არაერთხელ უცხადებდა მოციქულებს, რომ მამის სახელში იგი გულისხმობდა მამა ღმერთს, რომელმაც მოაგვინა იგი ქვეყანაზე.⁵ ძის სახელში – იგი გულისხმობდა თავის თავს, რომელსაც უკვე თავად მოციქულები აღიარებდნენ ღვთის ძედ, ღმერთისაგან მოსულად.⁶ ბოლოს, სულიწმიდაში გულისხმობს სხვა ნუგეშისმცემელს, რომლის მამისაგან წარმოგზავნა მათ აღუთქვა თავის მაგიერად.⁷

მაცხოვარი მოციქულებს არიგებს, რომ ხალხი მოინათლოს არა სახელებით, არამედ მამის, ძის და სულიწმიდის სახელით. ამით მან აღნიშნა ერთიანი და განუყოფელი ღირსება სამი ღვთაებრივი პირისა, ერთიანი უფლება, ძალა, ღიძება და ერთიანი განუყოფელი არსება.⁸ ბ) ასევე იაზრებდა მთელი ქრისტეს ეკლესია, რომელიც თავიდანვე ნათლობას აღასრულებდა მამის, ძისა და სულიწმიდის სახელით და ამხილებდა ერეტიკოსებს, რომლებიც ცდილობდნენ ნათლობა შეესრულებინათ მხოლოდ მამის სახელით, თვლიდნენ რა ძესა და სულიწმიდას მამის ძალად, ან თვისებად, ან უმდაბლეს ღვთაებად. მაგრამ მაცხოვარი აცხადებს მამის, ძის და სულიწმიდის სახელს, როგორც ერთი ღირსების, ერთი ღვთაებრიობის, ერთი არსის მქონეს.

წმ. ამბროსი შენიშნავს: „მსწელმა თქვა: სახელითა და არა სახელებითა, არა სხვა სახელია-მამისა, არა სხვა სახელია ძისა და სხვა სულიწმიდისა; არა სამი ან ორი სახელით, არამედ ერთი სახელით, რამეთუ ერთი ღმერთია.“⁹

2) წმ. მოციქულ პავლეს სიტყვებიდან:

„ხოლო განყოფანი მადლთანი არიან, და იგივე თავადი უფალი არს. და განყოფანი შეწვენათანი არიან, და იგივე თავადი ღმერთი არს რომელი შეიქმნს ყოველსა ყოველთა შორის, ხოლო თითოეულსა ჩუენსა მოცემულ არს გამოცხადებაი იგი სულისაი

¹ იხ. “Правосл. Догматич. Богословіе” Архим. Макарія, томъ I, ст. 311.

² Кратк. Излож. Бож. Догматовъ, из кн V противъ ересей, въ Хр. Чт. 1844, IV, стр. 190;

³ მეტყველება პიროვნებისათვის დამახასიათებელი ნიშანია.

⁴ იხ. შედარ: იო. 5,31, 37; 8, 18; ან 1-იო. 5, 6, 9;

⁵ იო 6, 38-40; 7, 16; 18, 28; 11, 40 და სხვ.

⁶ მთ.: 16, 16; იო.: 16, 30.

⁷ იო.: 14, 16; 15, 26.

⁸ “Правосл. Догматич. Богословіе” Архим. Макарія, томъ I, ст. 226-227.

⁹ Ambros. de Spirit. S. lib. 1, cap. 14.

უმჯობესისათვის. ... ხოლო ამას ყოველსა შეეწევის ერთი და იგივე სული, განყოფს თითოეულად კაცად-კაცადსა, ვითარცა ჰნებაეს“ (1-კორ. 12,4-7. 11).

სადაც სულიწმიდის მოქმედება სრულიად თანაქმედითია მამა ღმერთისა და უფალ იესო ქრისტეს მოქმედებასთან.¹

3) წმ. წერილის სხვადასხვა ადგილებიდან, სადაც ყოველადწმიდა სამების პირები სხვადასხვა თანმიმდევრობით არიან მოხსენებული:

მაგალითად: ზოგან პირველად იხსენიება მამა, მეორედ ძე, მესამედ – სულიწმიდა (მთ. 28,19); ზოგან პირველად – მამა, მეორედ სულიწმიდა, მესამედ – ძე (1-პეტრ. 1-2); ზოგან პირველად – ძე, მეორედ მამა, მესამედ – სულიწმიდა (2-კორ. 13,13); ზოგან კი პირველად – სულიწმიდა, მეორედ ძე და მესამედ მამა (1-კორ. 12,4-6); რითაც უფრო მკაფიოდ ჩნდება ყოველი პირის ღირსების თანასწორობა.

4) სულიწმიდის მამასთან და ძესთან თანასწორობა და თანაარსობა მტკიცდება იოანე ღვთისმეტყველის სიტყვებიდან: „რამეთუ სამინი არიან, რომელნი წამებენ ცათა შინა: მამაი, სიტყუაი და სული წმიდაი; ესე სამინი ერთ არიან“ (1-იო. 5,7).

ამ მუხლში თვალნათლივანაა გაცხადებული ღმერთის სამპიროვნება, თანასწორობა პირებისა და ერთარსობა:

სამპიროვნება: მამა, სიტყვა და სულიწმიდა ცალ-ცალკე მოწმეებად იწოდებიან, სადაც სულიწმიდა და სიტყვა მამისა თანასწორ მოწმეებად არიან წარმოდგენილნი და არა როგორც მის ორ ძალად, ან ქმედებად, არამედ ისეთივე პირებად, როგორც მამა.²

ერთარსობა: თუკი სიტყვასა და სულიწმიდას არ ექნებოდათ იგივე ღვთაებრივი ბუნება, რაც მამას და არ იქნებოდნენ მამის თანაარსი, არამედ ექნებოდათ სხვა ბუნება და იქნებოდნენ შექმნილნი, მაშინ ასეთ შემთხვევაში მამასა და მათ შორის იქნებოდა უსასრულო სიშორე და არანაირად არ შეიძლებოდა თქმულიყო: „ესე სამინი ერთ არიან“³ არიან“³

აღსანიშნავია, რომ – ა) წმიდა მოციქული იოანე განარჩევს ზეციურ მოწმეთა ერთობას მიწიერ მოწმეთა ერთობისაგან, როდესაც ამბობს: „რამეთუ სამინი არიან, რომელნი წამებენ: სული და წყალი და სისხლი; და სამნივე ესე ერთისა მიმართ არიან“ (1-იო. 5,8). ე.ი. ეს სამი: სული, წყალი და სისხლი ერთი კი არ არიან, არამედ ერთის მიმართ არიან. ხოლო პირველად ამბობს: „ესე სამინი ერთ არიან“ (1-იო. 5,7) და არა ერთის მიმართ არიან. ბ) იოანე მახარებელი ზეციურ მოწმობას უწოდებს ღმრთის მოწმობას (1-იო. 5,9). იგი ჯერ კიდევ სახარებაში მიუთითებდა ღმრთის თითოეული პირის: მამის, ძის და სული წმიდის მოწმობაზე. მაგ. ძე ამბობს: „დაღაცათუ მე ვწამო თავისა ჩემისათვის, ჭეშმარიტ არს წამებაი ჩემი, რამეთუ ვიცი, ვინაი მოსრულ ვარ და ვიდრე მივალ“ (იო. 8,14). ასევე: „მე ვარ, რომელი ვწამებ ჩემთვის, და წამებს ჩემთვის მომავლინებელი ჩემი მამაი“ (იო. 8,18). ასევე: „სხუაი არს, რომელი წამებს ჩემთვის და უწყი რამეთუ ჭეშმარიტ არს წამებაი მისი, რომელსა წამებს ჩემთვის“ (იო. 5,32) და ბოლოს: „ხოლო რაჟამს მოვიდეს ნუგეშინის-მცემელი იგი, რომელი მე მოვამლინო თქუენდა მამისა ჩემისა მიერ, სული ჭეშმარიტებისაი რომელი მამისაგან გამოვალს, მან წამოს ჩემთვის“ (იო. 15,26).

სულიწმიდის თანაარსობა მამასა და ძესთან მტკიცდება პავლე მოციქულის მიერ რომაელთა მიმართ ეპისტოლეში გამოთქმული სიტყვებიდანაც:

„ხოლო თქუენ არა ხართ ხორცთა შინა, არამედ სულთა, უკუეთუ სული ღმრთისაი დამკვიდრებულ არს თქუენ შორის. უკუეთუ ვისმე სული ქრისტესი არა აქუს იგი არა არს მისი. უკუეთუ ქრისტე თქუენ შორის არს, ხორცნიმცა მკუდარ არიან ცოდვისათვის, ხოლო სული – ცხოველ სიმართლისათვის. უკუეთუ სული იგი აღმადგინებელისა იესუსისი მკუდრეთით მკუიდრ არს თქუენ შორის, რომელმან-იგი აღადგინა ქრისტე

¹ Васил. вел. противъ Евном. кн. III, въ Твор. св. Отц. VII, стр. 137;

² იხ. “Правосл. Догматич. Богословіе” Архим. Макарія, томъ I, ст. 229.

³ ნათქვამია: „და ეს სამი ერთია და არა ერთიანი, რამეთუ ეს სამი ერთარსია, ერთი პირი, ჰიპოსტასი კი არ არის არამედ – სამი პირი“ შენიშნავს ათანასე დიდი „წმ. სამებაზე“. Athanas. Opp. III ტ. 606 გვ. 1698წ. პარიზი.

მკუდრეთით, განაცხოველნეს მოკუდავნიცა ეგე ხორცნი თქუენნი დამკვიდრებულისა მის მიერ თქუენს შორის სულისა მისისა“ (რომ. 8,9-11).

IX-X მუხლებში იგი სულიწმიდას უწოდებს ქრისტეს სულს, მოიხსენიებს რა მათ ერთ არსებად ყოველგვარი ეჭვის გარეშე და მორწმუნეებში სულიწმიდის მკვიდრობას წარმოგვიდგენს თავად ქრისტეს მკვიდრობად.¹ შემდეგ XI მუხლში კი სულიწმიდას უწოდებს მამის სულს სიტყვებით: „თუ თქვენში იმყოფება მისი სული, ვინც მკვიდრეთით აღადგინა იესო... რომელიც თქვენშია დამკვიდრებული.“ ე. ი. „მისი სული“, ანუ ღმერთის სული, მამის, ძის, თანაარსი წმიდა სული, რომელმაც სრულად იცის მამაც და ძეც: „რამეთუ ვინმე იცის კაცმა კაცისაი, გარნა სულმანვე კაცისამან, რომელი არს მის თანა? ეგრეცა ღმრთისაი არავინ იცის, გარნა სულმანვე ღმრთისამან“ (1-კორ. 2,11).

რომელსაც იგივე ნება გააჩნია, რაც მამას და ძეს: „რამეთუ ჯერ უნდა სულსა წმიდასა და ჩუენცა რაითა არარაი უმეტესი ტვირთი დავდვათ თქუენზედა, გარნა რომელნი-ესე სასწრაფო არიან“ (საქმე 15,28). ანდა „ხოლო ამას ყოველსა შეეწევის ერთი და იგივე სული, განუყოფს თითოეულად კაცად-კაცადსა, ვითარცა ჰნებაეს“ (1-კორ. 12,11).

რომელსაც ისეთივე მოქმედება ახასიათებს, როგორც მამას და ძეს: „ხოლო თითოეულსა ჩუენსა მიცემულ არს გამოცხადებაი იგი სულისაი უმჯობესისათვის. რომელსამე მისგან სულისა მისგან მიცემულ არს სიტყუა სიბრძნისაი, ხოლო სხუასა სიტყვაი მეცნიერებისაი მითვე სულითა, და სხუასა სარწმუნოებაი მისვე სულისაგან, რომელსამე მადლი კურნებათაი მისგანვე სულისა“ (1-კორ. 12,7-9).

იგი ისევე შობს ხელახლა ადამიანს და განაახლებს მას, როგორც მამა და ძე: „არა საქმეთაგან სიმართლისათა, რომელნი-იგი ვქმნენით ჩუენ, არამედ წყალობითა თვისითა მისსნა ჩუენ, ბანითა მით მეორედ შობისაითა და განახლებითა სულისა წმიდისაითა“ (ტიტ. 3,5).

იგი ადამიანებს უძღვის ჭეშმარიტებაში ისევე, როგორც მამა და ძე: „ხოლო ოდეს მოვიდეს სული იგი ჭეშმარიტებისაი, გიძლოდის თქუენ ჭეშმარიტებასა ყოველსა“ (იო. 16,13).

იცის მომავალი და იუწყება ისევე, როგორც მამა და ძე:

„იტყოდის და მომავალი იგი გითხრას თქუენ“ (იო. 16,13).

ეკლესიაში ადგენს სამღვდელეობას მამასთან და ძესთან ერთად: „ეკრძალენით უკუე თავთა თქუენთა და ყოველსავე სამწყსოსა, რომელსა-ეგე თქუენ სულმან წმიდამან დაგადგინნა მოღუაწედ და მწყსად ეკლესიასა უფლისა ღმრთისასა“ (საქმე 20,28).

სხვადასხვა მუხლების ერთმანეთთან დაკავშირებით ჩანს, რომ სულიწმიდა შეურწყმელ და განუყოფელ მდგომარეობაშია მყოფობითა და ქმედებებით მამასა და ძესთან. მაგალითად, მხსნელი ამბობს: „არა გრწამსა, რამეთუ მე მამისა თანა ვარ, და მამაი ჩემ თანა არს? სიტყუათა, რომელთა გეტყვი თქუენ, თავით ჩემით არა გეტყვი, არამედ მამაი ჩემი რომელი ჩემ თანა არს, იგი იქმს საქმესა“ (იო. 14,10). ხოლო სხვა ადგილას ამბობს: „უკეთუ მე სულითა ღმრთისაითა განვასხამ ეშმაკთა, მო-სამე-იწია თქუენ ზედა სასუფეველი ღმრთისაი“ (მთ. 12,28). ასევე ამბობს: „ყოველი, რაოდენი მესმა მამისა ჩემისაგან, გაუწყე თქუენ“ (იო. 15,15). შემდეგ კი ამბობს: „ხოლო ოდეს მოვიდეს სული იგი ჭეშმარიტებისაი, გიძლოდის თქუენ ჭეშმარიტებასა ყოველსა, რამეთუ არა იტყოდის თავით თვისით, არამედ რაოდენი-რაი ესმეს, იტყოდის და მომავალი იგი გითხრას თქუენ“ (იო. 16,13).

3) სულიწმიდას გააჩნია ღვთაებრივი თვისებები:

1) ყოვლისმცოდნეობა:

¹ „სულიწმიდას ეწოდება ქრისტეს სული, რამეთუ მასთან შეერთებულია ბუნებით“ – Васил. вел. о св. Духе. гл. 18, въ Твор. св. Отц. VII, стр. 301.

მაცხოვარი ამბობს: „სულიწმიდაი ... მან გასწავოს თქვენ ყოველი და მოგახსენოს თქვენ ყოველი, რაოდანი გარქუ თქვენ“ (იო. 14,26). [იხ. ლკ. 12,11-12]

პავლე მოციქული ამოწმებს: ხოლო ჩვენ ღმერთმან გამოგვიცხადა სულისა მიერ თვისისა; რამეთუ სული ყოველსავე გამოეძიებს, და სიდრმესაცა ღმრთისასა. რამეთუ ვინ-მე უკუე იცის კაცმან კაცისაი, გარნა სულმანვე კაცისამან, რომელი არს მის თანა? ეგრეცა ღმრთისაი არავინ იცის, გარნა სულმანვე ღმრთისამან. ხოლო ჩვენ სული არა ამის სოფლისაი მიგვიღებოეს, არამედ სული იგი რომელ არს ღმრთისაგან, რაითა ვიცოდით ღმრთისა მიერ მონიჭებული იგი ჩუენდა; რომელსაცა-ესე ვიტყვით არა სწავლულებითა კაცობრივისა სიბრძნისა სიტყუათაითა, არამედ სწავლითა სულისა წმიდისაითა სულიერთა სულიერად შევატყუებთ“ (1-კორ. 2,10-13).

პეტრე მოციქული ამბობს: „რამეთუ არა ნებითა კაცთაითა მოსადამე მოიწია წინასწარმეტყუელებაი, არამედ წუევითა სულისა წმიდისაითა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი“ (2-პეტრ. 1,21). და კიდევ:

„კაცნო ძმანო, ჯერ-იყო აღსრულებად წერილი, რომელი-იგი წინასწარ თქუა სულმან წმიდამან პირითა დავითისითა იუდაისთვის, რომელი ექმნა წინამძღუარ შემპყრობელთა მათ იესუსათა“ (საქმე 1.16).

ლუკა მახარებელი გვაუწყებს: „და აჰა იყო კაცი იერუსალემს, რომლისა სახელი სვიმეონ. და კაცი ესე მართალი იყო და მოშიში უფლისაი ... და სული წმიდა იყო მის ზედა. და იყო მისა უწყებულ სულისაგან წმიდისა არა ხილვად სიკუდილი ვიდრემდე იხილოს ცხებული უფლისაი და მოვიდა სულითა წმიდითა ტაძრად უფლისა ... და თქუა: აწ განუტევე მონაი შენი, მეუფეო, სიტყვისაებრ შენისა მშვიდობით“ (ლკ. 2,25-29).

2) ყველგანმყოფობა:

სულიწმიდის ამ თვისების შესახებ ცხადად არის ნაუწყები:

ა) იქ, სადაც საუბარია ქრისტიანებში, მორწმუნე ერში სულიწმიდის დამკვიდრებაზე, სულიწმიდის ქვეყნად მოფენაზე.¹ მაგ.:

„და აღსრულებასა მას დღისა მეერგასისასა, იყვნეს ყოველნი ერთბამად ურთიერთსა, და იყო მეყსეულად ზეცით ოხრაი, ვითარცა მოწევნაი ქარისა სასტიკისა, და აღავსო ყოველი იგი სახლი, სადა-იგი იყვნეს მსხლომარე. და ეჩუენნეს მათ განყოფანი ენათანი ვითარცა ცეცხლისანი, და დაღვრა თითოეულად კაცად-კაცადსა მათსა ზედა. და აღივსნეს ყოველნი სულითა წმიდითა და იწყეს სიტყუად უცხო ენათა, ვითარცა სული იგი მოსცემდა მათ სიტყუად“ (საქმე 2,1-4).

ბ) იქ, სადაც საუბარია მის მიერ ყოველივეს აღვსებაზე.²

3) ყოვილსშემძლეობა:

სულიწმიდის ეს თვისება გაცხადებულია მორწმუნეთათვის სულიწმიდის მიერ სხვადასხვა ნიჭების მინიჭებისას, სასწაულთმოქმედებისას. მაგ.: „ხოლო თვითოეულსა ჩუენსა მიცემულ არს გამოცხადებაი იგი სულისაი უმჯობესისათვის. რომელსამე სულისა მისგან მიცემულ არს სიტყუაი სიბრძნისაი, ხოლო სხუასა სიტყუაი მეცნიერებისაი მითვე სულითა, და სხუასა სარწმუნოებაი მისივე სულისაგან, რომელსამე მაღლი კურნებათაი მისგანვე სულისა, რომელსამე შეწევნანი ძალთანი, რომელსამე წინასწარმეტყუელებაი, რომელსამე განკითხვაი სულთაი, და სხუასა თესლად-თესლადი ენათაი, და სხუასა თარგმანებაი ენათაი. ხოლო ამას ყოველსა შეეწევის ერთი და იგივე სული, განუყოფს თვითოეულად კაცად-კაცადსა, ვითარცა ჰნებავს“ (1-კორ. 12,7-11).

4) სიდიადე:

სულიწმიდის ამ თვისების შესახებ ვიტყობთ მაცხოვრის სიტყვებიდან: „ყოველი ცოდვაი და გმობაი მიეტეოს კაცთა, ხოლო სულისა წმიდისა გმობაი არა მიეტეოს კაცთა. და რომელმან თქუას სიტყუაი ძისა კაცისათვის, მიეტეოს მას; ხოლო რომელმან თქუას სულისა წმიდისათვის, არა მიეტეოს მას არცა ამას სოფელსა, არცა მერმესა მას“ (მთ. 12,31-32).

¹ რომ: 8, 9-27; ეფეს: 2, 22; 1-კორ: 3, 16; 6, 19; 12; 11-13.
² საქ. მოც.: 4, 31. იხ. შედარება ძვ. აღთქმაში: სიბრძ. სოლ. 7, 23; 1, 7;

4) სულიწმიდა ღმრთაებრივად მოქმედებს

ა) სულიწმიდა ნათლავს, ხელახლა შობს, განბანს და განაახლებს ადამიანებს:

მაცხოვარი ნიკოდიმოსთან საუბრისას ამბობს: ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტად გეუბნები შენ: „უკეთუ ვინმე არა იშვეს მეორედ, ვერ ხელ-ეწიფების ხილვად სასუფეველი ცათაი“ ე. ი. „უკეთუ ვინმე არა იშვეს წყლისაგან და სულისა, ვერ ხელ-ეწიფების შესვლად სასუფეველსა ღმრთისასა“ (იო. 3,5) [იხ. შედარება 1-კორ. 12,13; საქმე 1,5] და ნათლობის მაგალითს თავად გვიჩვენებს [მთ. 4,16; მარკ. 1,10; ლკ. 3,22; იო. 1,30-33]

მოციქულთა საქმეებიდან ვიგებთ, რომ ნათლობისას ადამიანებს ენიჭებათ სულიწმიდის ნიჭები [საქმე 2,38] და განაახლებიან მის მიერ [ტიტ. 3,5].

ბ) სულიწმიდა ისევე როგორც მამა და ძე, ადამიანებს ანიჭებს საღმრთო მადლს, მოუწოდებს, ამკვიდრებს და მართავს ქრისტეს ეკლესიას: მაგალითად:

„ეკრძალებით უკუე თავთა თქუენტთა და ყოველსავე სამწყსოსა, რომელსა-ეგე თქუენ სულმან წმიდამან დაგადგინნა მოღუაწედ და მწყსად ეკლესიასა უფლისა ღმრთისასა, რომელი მოიგო სისხლითა თვისითა“ (საქმე 20,28).

„და ვიდრე-იგი ჰმსახურებდეს უფალსა და იმარხვიდეს, ჰრქუა, მათ სულმან წმიდამან: გამომირჩიენით მე ბარნაბა და სავლე საქმესა, რომელსა მე უწოდი მათ“ (საქმე 13,24)

„რამეთუ ჯერ-უჩნდა სულსა წმიდასა და ჩუენცა, რაითა არარაი უმეტესი ტვირთი დავღვათ თქუენ ზედა, გარნა რომელნი-ესე სასწრაფო არიან“ (საქმე 15,28).

„და მოვლეს ფრიგია და გალატელთა სოფელი და დაყენებულ იქმნეს სულისა მიერ წმიდისა სიტყუად სიტყვისა მის ასიას შინა. მო-რაი-ვიდეს იგინი მისუნდ, აზმნობდეს წარსლვად ბითინიად, და არა უტევა მათ სულმან უფლისამან“ (საქმე 16,6-7).

„გარნა სული წმიდაი ქალაქად-ქალაქად მიწამებს მე და მეტყვის, რამეთუ კრულეზანი და ჭირნი მელიან მე“ (საქმე 20,23).

გ) სულიწმიდა განამართლებს და განწმედს ადამიანებს:

„პეტრე მოციქული იესუ ქრისტესი, რჩეულთა მწირთა, განთესულთა პონტოისა და გალატიისა, კაბადუკიისა, ასიისა და ბითინიისათა, წინასწარ ცნობითა ღმრთისა მამისაითა და სიწმიდითა სულისაითა დასამორჩილებლად და საპკურებლად სისხლისა იესუ ქრისტესისა ...“ (1-პეტრ. 1,1-2) რამეთუ, „არცა მპარავთა, არცა მემთვრალეთა, არცა მაგინებელთა, არცა მტაცებელთა სასუფეველი ღმრთისაი ვერ დაიმკვიდრონ. და ესრეთ ოდესმე იყვნით, არამედ განიბანენით, არამედ განიწმიდენით, არამედ განჰმართლდით სახელითა უფლისა იესუსითა და სულითა ღმრთისა ჩუენისაითა“ (1-კორ. 6,10-11).

დ) სულიწმიდა ადამიანებს ღვთის შვილებად ქმნის:

„რამეთუ რომელნი სულითა ღმრთისაითა ვლენან, ესენი არიან ძენი ღმრთისანი. რამეთუ არა მიგიღებიეს სული იგი მონებისაი, რაითამცა კუალად გეშინოდა, არამედ მიგიღებიეს სული იგი შვილობისაი, რომლითა ვდაღადებთ: აბბა, მამაო! იგივე სული ეწამების სულსა ამას ჩუენსა, რამეთუ ვართ შვილნი ღმრთისანი“ (რომ. 8,14-16).

ე) სულიწმიდა ადამიანებს ეხმარება უძღურებაში და შეეწევა ყოველ კეთილ საქმეში:

„ეგრეთვე და სულიცა იგი თანა-შეეწევის უძღურებათა ჩუენტა, რამეთუ რაიმცა იგი ვილოცეთ, ვითარ-იგი ჯერ-არს, არა ვიცით; არამედ თვით იგი სული მეოხ არს ჩვენთუის სულ-თქუმითა მით უსიტყუელითა.“ (რომ. 8,26).

ვ) სულიწმიდა ადამიანებს ანიჭებს ნიჭებსა და მადლს:

„ხოლო განყოფანი მადლთანი არიან, და იგივე სული არს. და განყოფანი მსახურებათანი არიან, და იგივე თავადი უფალი არს. და განყოფანი შეწევნათანი არიან, და იგივე თავადი ღმერთი არს, რომელი შეიქმნს ყოველსა ყოველთა შორის.“ (1-კორ. 12,4-6; 8-11; 28-31; იხ. გალ. 5,22-23)

ზ) სულიწმიდა ისევე როგორც მამა და ძე ახდენს სასწაულებს:

მაგალითად, ბასილი დიდი მიუთითებს პავლე მოციქულის მიერ კორინთელთა მიმართ გაგზავნილ ეპისტოლეზე, საიდანაც ჩანს, რომ სულიწმიდა ღვთაებრივი ძალაუფლებით ადამიანებს უნაწილებს სხვადასხვა ნიჭებს და მათ შორის სასწაულთმოქმედების ნიჭსაც. (1-კორ. 12,8-11).

მათე და ლუკა მახარებლები მოწმობენ (მათე 12,28 და ლუკა 11,20), რომ მაცხოვარი ღვთის სულით, სულიწმიდით სდევნიდა ეშმაკებს.

სულიწმიდამ შეამზადა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი ძე ღვთისას განკაცებისათვის (ლუკა 1,35).

ე) სულიწმიდა მამასა და ძესთან თანათაყვანისიციებება:

სულიწმიდა ღვთაებრივად თაყვანისიციებება: რამეთუ – ა) ჩვენ ყოველნი ვაღლებულნი ვართ მოვინათლოთ მამის, ძისა და სულიწმიდის სახელით (მათე 28,19) და ვადიაროთ და ვადიდოთ როგორც მამა და ძე, ისე სულიწმიდა.¹ ბ) ჩვენ ყველანი შევადგენთ სულიწმიდის ტაძარს, რომელიც დამკვიდრებულია ყოველ ჩვენთაგანში,² და ვაღლებულნი ვართ ვემსახუროთ მას,³ როგორც ტაძრის მეუფესა და როგორც ღმერთს.⁴

ამ ჭეშმარიტების განხილვისას ასევე საყურადღებოა ორი შენიშვნა: ა) წმ. წერილში სულიწმიდა არსად არ არის წარმოდგენილი როგორც ქმნილება. პავლე მოციქული როდესაც ჩამოთვლის ძე ღვთისას მიერ შექმნილთ, სიტყვებით: „მისით შეიქმნა ყოველი, რაც ცაშია და დედამიწაზეა, ხილული და უხილავი; საყდარნი თუ უფლებანი, მთავრობანი თუ ხელმწიფებანი.“⁵ სულიწმიდაზე ერთი სიტყვაც არ არის ნახსენები. პეტრე მოციქული ამოწმებს,⁶ რომ როცა უფალი იესო ქრისტე ამაღლდა ზეცად და დაჯდა მარჯვენით მამისა, მაშინ მას როგორც ღმერთკაცს⁷ დაემორჩილნენ ანგელოზები, უფლებანი, ხელმწიფებანი, ძაღნი, ხოლო სულიწმიდაზე პატარა მინიშნებაც კი არ არის წარმოდგენილი.

ბ) სულიწმიდა წარმოდგენილია იესო ქრისტესთან ისეთივე დამოკიდებულებაში, ურთიერთობაში, ჩვენი გამოხსნის საქმეში, როგორ ურთიერთობაშიცაა მამა ღმერთი: „მამამ განწმიდა და მოავლინა წუთისოფელში“⁸ და სულიწმიდაზეც ამბობს მსხნელი: „უფლის სულია ჩემზე, ვინაიდან მან მცხო გლახაკთა სახარებლად, მომავლინა გულშემუსრვილთა განსაკურნებლად...“⁹ ასევე შენიშნავს პეტრე მოციქული: „როგორ სცხო ღმერთმა სულიწმიდით იესო ნაზარეტელს.“¹⁰

მამა თანამოქმედებდა¹¹ ძის განკაცებისას და სულიწმიდაც გარდამოვიდა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელზე.¹²

არქიმანდრიტი მაკარი სვამს კითხვას:¹³ „განა შეიძლება ყველა ზემოაღნიშნული ქმედება სულიწმიდისა წარმოდგენილი იყოს იესო ქრისტესთან – ღმერთკაცთან მიმართებაში მამის თანასწორად, თუ იგი არ იქნებოდა ღვთის ერთ-ერთი პირი?“ „სულიწმიდის ღვთაებრიობა სავსებით არის გაცხადებული წმ. წერილში, ამბობს წმ.

¹ 1-ტიმ: 6, 16; 1-ტიმ: 1, 17; 2 პეტრ: 3, 18; იუდა: 1, 25; რომ: 11, 33-36.

² 1-კორ: 6, 19; 2-ტიმ: 1, 14. 1-კორ: 3, 16-17.

³ 2-კორ: 3, 7-8.

⁴ 1-კორ: 6, 20.

⁵ კოლ: 1, 16.

⁶ 1-პეტ: 3, 22.

⁷ იხ. „Правосл. Догматич. Богословіе“ Архим. Макария, томъ I, стр. 317.

⁸ იო: 10, 36.

⁹ ლკ: 4, 18.

¹⁰ საქ. მოც: 10, 38.

¹¹ იხ. „Правосл. Догматич. Богословіе“ Архим. Макария, томъ I, стр. 318.

¹² ლკ: 1, 35.

¹³ იხ. „Правосл. Догматич. Богословіе“ Архим. Макария, томъ I, стр. 318.

გრიგოლ ღვთისმეტყველი:¹ ყურადღება მიაქციეთ შემდეგზე: – იშვება ქრისტე – ესწრება ესწრება სულიწმიდა;² ინათლება ქრისტე – სულიწმიდა ემოწმება;³ გამოიცდება ქრისტე ქრისტე – სულიწმიდა თანაუძღვის მას;⁴ ქრისტე ღვთაებრივად მოქმედებს – სულიწმიდა სულიწმიდა თან ახლავს;⁵ ქრისტეს ამადლებსას – სულიწმიდა ენაცვლება მას.“⁶

სულიწმიდა – ღმერთის ჰიპოსტასური თვისება:

ა) სულიწმიდის გამომავლობის საკითხის განხილვა წმ. წერილის საფუძველზე:

სანამ დავიწყებდეთ ეკლესიის მიერ სულიწმიდის ჰიპოსტასური თვისების, კერძოდ სულიწმიდის მამისაგან გამომავლობის შესახებ სწავლების განხილვას წმ. წერილის საფუძველზე, წინასწარ უნდა აღინიშნოს, რომ – ა) ეს სწავლება წარმოადგენს ჩვენი მართლმადიდებლური ეკლესიის უმთავრეს დოგმატს,⁷ განსხვავებით კათოლიკური და პროტესტანტული დაჯგუფებებისაგან, რომელთაც სწამთ და ასწავლიან, რომ თითქოსდა სულიწმიდა გამოდის არა მარტო მამისაგან, არამედ ძისაგანაც.⁸ ამიტომ ეს საკითხი ჩვენს განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს.

ბ) ამ სწავლების მკაფიო და ნათელი გაგებისათვის, აუცილებლად უნდა გავარჩიოთ სულიწმიდის მარადიული გამომავლობა, რომელიც წარმოადგენს მის ჰიპოსტასურ თვისებას, სულიწმიდის დროებითი გამომავლობისაგან, ანუ გარდამოსვლისაგან ქმნილებებზე, ან სამყაროში სულიწმიდის მოფენისაგან, რომელიც არ მიეკუთვნება სულიწმიდის შინაგან თვისებას,⁹ არამედ არის რაღაც გარეგანი, დროში გამოვლენილი, წარმავალი და ახასიათებს ძესაც.¹⁰

არქიმანდრიტი მაკარი წერს:¹¹ „როცა მართლმადიდებლური ეკლესია ამტკიცებს, რომ სულიწმიდა გამოდის მხოლოდ მამა ღმერთისაგან, დასავლელი ქრისტიანების სწავლების წინააღმდეგ, თითქოსდა სულიწმიდა გამოდის ძე ღმერთისაგანაც; მაშინ ეკლესია იაზრებს სულიწმიდის მხოლოდ მარადიულ და ჰიპოსტასურ გამომავლობას. ხოლო რაც შეეხება სულიწმიდის დროებით გამომავლობას, ანუ გარდამოსვლას ქმნილებებზე, მოფენას სამყაროზე, მაშინ მართლმადიდებელნი და დასავლელი ქრისტიანები ერთნაირად იაზრებენ და სწამთ, რომ სულიწმიდა გამოდის, ან უფრო ზუსტად მოვევლინება სამყაროს მამისაგან ძის მეშვეობით.“¹²

გ) იმისათვის, რომ დავიცვათ სრული მიუკერძოებლობა ამ საკითხის გადაწყვეტისას, რომელიც წარმოადგენს აღმოსავლელი და დასავლელი ქრისტიანების საუკუნეობრივი კამათის საგანს, ჩვენ შევეცდებით მტკიცების მაგალითები მოვიყვანოთ, მოკლე სახით არა მარტო მართლმადიდებელთა სწავლებით სულიწმიდის ჰიპოსტასურ თვისებაზე, არამედ ასევე არამართლმადიდებელთა მიერ წარმოდგენილი მაგალითებიც. მათი პირისპირ შედარებით დაე თავად იხილეთ და გადაწყვიტეთ თუ ვის მხარეზეა ჭეშმარიტება.¹³

სულიწმიდის გამომავლობის საკითხის განხილვა წმ. წერილის საფუძველზე:

ა) წმ. წერილში არის თუ არა პირდაპირი მოწმობა, რომ სულიწმიდა გამოდის მამისაგან?

¹ Слов. 31, Въ Твор, св. Отц. III, стр. 128.

² ლკ. 1, 35.

³ იო: 1, 33-34.

⁴ მთ: 4, 1.

⁵ მთ: 12, 28

⁶ იო: 16, 7-8.

⁷ 381 წ-ის კონსტანტინოპოლის II მსოფ. საეკლ. კრებაზე მიღებული მრწამსის VIII წევრი.

⁸ იხ: “Догмат. Богословіе” Протопресв. Михаилъ Помазанский 1992г, стр. 62.

⁹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макарія, Томъ I, стр. 345.

¹⁰ იო.: 16, 28-29.

¹¹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макарія, Томъ I, стр. 345.

¹² იო: 15, 26.

¹³ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макарія, Томъ I, стр. 346.

არის. იგი დამოწმებულია მაცხოვრის მიერ, მოციქულთა მიმართ წარმოთქმულ სიტყვებში: „როცა მოვა ნუგეშინისმცემელი, რომელსაც მე მოგივლენთ მამისაგან, – ჭეშმარიტების სული, რომელიც მამისაგან გამოდის,¹ ის დაამოწმებს ჩემს შესახებ.“²

შეიძლება დაისვას კითხვა: გამოთქმა „რომელი მამისაგან გამოვალს“ აღნიშნავს კი სულიწმიდის მარადიულ გამომავლობას, თუ იგი სამყაროში მის დროებით მოვლინებას გულისხმობს?

ღიას, ზემო აღნიშნულ მუხლში აღნიშნული გამოთქმა მიუთითებს სულიწმიდის მამისაგან მარადიულ გამომავლობაზე, რამეთუ – 1) ამ სიტყვების არსი, მიზანი შემდეგში მდგომარეობს: მთელი საუბარი მაცხოვრისა³ მიმართული იყო თავისი მოციქულებისადმი იქითკენ, რომ ნუგეში-ეცა მათთვის მოახლოვებული მისი განშორების წინ. ამისთვის იგი მოწაფეებს აღუთქვამს გარდამოუვლინოს მათ, თავის მაგივრად სულიწმიდა და პირველად აღთქმულს უწოდებს: „სხვა ნუგეშინისმცემელს, რომელიც მათთან იქნება საუკუნოდ,⁴ შემდეგ: „ჭეშმარიტების სულს, რომელიც ასწავლის მათ ყოველივეს და გაასხენებს მათ ყოველივეს, რაც კი მათთვის უთქვამს ღვთაებრივ ნუგეშინისმცემელს, მხსნელს.“⁵ და შემდეგ აერთიანებს აზრს და ამბობს, რომ ეს მომავალი ნუგეშინისმცემელი, ეს ჭეშმარიტების სული, რაღაც ქმნილება კი არ არის, არამედ მამისაგან გამოდის, ე. ი. აქვს მარადიული მყოფობა მამისაგან და არის ღვთაებრივი პირი.⁶ რაიმეს მიმატება მიზნისათვის აქ სრულიად ზედმეტია. ამის გარეშე მოციქულთა ნუგეშინისცემა არ იქნებოდა სრულყოფილი, მაგრამ ახლა მხოლოდ მათ შეეძლოთ დარწმუნებულიყვნენ, რომ მომავალი მათი მოძღვარი, დამრიგებელი, იყო ღვთაებრივი პირი, რომელსაც ჭეშმარიტად შეეძლო შეეცვალა მათთვის ის, ვისთანაც მათ მოუწევდათ განშორება, რომელსაც ისინი აღიარებდნენ ჭეშმარიტ ღვთის ძედ, გამოსულს მამისაგან.⁷

მითუმეტეს – აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მხსნელი მწირად ესაუბრებოდა მოციქულებს სულიწმიდაზე. მაგრამ არც ერთხელ აქამდე არ აუხსნია მათთვის, თუ ვინ იყო სულიწმიდა და როგორი იყო მისი პიროვნული თვისება და ღირსება.

2) თუკი დავუშვებთ, რომ გამოთქმა: – „რომელი მამისაგან გამოვალს“ – აღნიშნავს არა მარადიულ გამომავლობას სულიწმიდისა, არამედ მხოლოდ დროებით მის მოვლინებას სამყაროში, მაშინ, ასეთ შემთხვევაში უპირველეს ყოვლისა, უნდა დავუშვათ მაცხოვრის სიტყვებში უცნაური გამეორებები: და ტექსტი ასე წავიკითხოთ: „როცა მოვა ნუგეშინისმცემელი, რომელსაც მე მოგივლენთ მამისაგან, სული ჭეშმარიტებისა, რომელიც მამისაგან მოვევლინება, ის დაამოწმებს ჩემს შესახებ.“

ხოლო მეორედ გაუგებარია თუ რატომ თქვა მაცხოვარმა: „გამოვალს“ აწმყო დროში, და არ თქვა „გამოვა“, როცა საუბარია მომავალში სულიწმიდის მოვლინებაზე. არადა, მაცხოვარი არაერთხელ აღნიშნავდა მომავალ დროში სულიწმიდის მოვლინებაზე იმწმებდა რა მამას: „ის სხვა ნუგეშინისმცემელს მოგივლენთ,⁸ ან „რომელსაც მოავლინებს ჩემი სახელით მამა,⁹ და ამბობდა თავის თავზე: „რომელსაც მე მოგივლენთ მამისაგან,¹⁰

მაცხოვრის სიტყვა სულიწმიდაზე – „გამოვალს“, ზუსტად აწმყო დროში უნდა იყოს ნახსენები, რათა აღინიშნოს მარადიულობა, იმის მსგავსად, როგორც თვით მაცხოვარმა

¹ το πνεύμα της αληθείας, ο παρὰ τον πατέρα εκπορεύεται.

² იო: 15, 26.

³ იო: 14, 16.

⁴ იო: 14, 16

⁵ იო: 14, 26

⁶ იო: 15, 26

⁷ მთ: 16, 16; იო: 16, 30.

⁸ იო: 14, 16.

⁹ იო: 14, 26.

¹⁰ იო: 15, 26.

აღნიშნა თავისი მარადიული მყოფობა აწმყო დროში სიტყვებით: „სანამ აბრაამი იქნებოდა, მე ვარ,“¹

3) ქრისტეს ეკლესია² ერთიანი ხმით, უძველესი დროიდან მაცხოვრის სიტყვებში „რომელი მამისაგან გამოვალს“ – იაზრებდა სულიწმიდის მარადიულ გამოძავლობას მამისაგან. საკმარისია აქ გავიხსენოთ, რომ ზუსტად ასე ესმოდათ ეს სიტყვები არა მარტო ცნობილ ეკლესიის მამებს – ბასილი დიდს,³ გრიგოლ ღვთისმეტყველს,⁴ იოანე ოქროპირს⁵ და სხვებს, არამედ მთელ მსოფლიო ეკლესიას, რომელმაც მიიღო სიმბოლო სარწმუნოებისა – „მრწამსი“ და ერთხმად აღიარა: „და სულიწმიდა უფალი და ცხოველსმყოფელი, რომელი მამისაგან გამოვალს, მამისა თანა და ძისა თანა თაყვანისცემების და იდიდების...“⁶

ბ) წმ. წერილში არის თუ არა მოწმობა, ან მინიშნება მაინც, რომ სულიწმიდა გამოდის ძისაგანაც?

არა, არცერთი. მაგრამ არიან ადამიანები, რომლებიც ცდილობენ წმ. წერილის ზოგიერთი ადგილის მოშველიებით და თავისებური განმარტებით დაამტკიცონ, რომ თითქოსდა სულიწმიდა ძისაგანაც გამოდის.

1) ამბობენ, რომ სიტყვები: „რომელი მამისაგან გამოვალს“ – სრულებითაც არ გამორიცხავენ სულიწმიდის ძისაგანაც გამოძავლობას. პირიქით, ისინი საბოლოოდ იმკვიდრებენ აზრს: იმიტომ რომ მამა და ძე არსობით ერთია და რაც გააჩნია მამას გააჩნია ძესაცო.

შეიძლება კი ამ შემთხვევაში ასეთი ნააზრევის მიღება? გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ არა: ა) რამეთუ მამისა და ძის თანასწორია სულიწმიდა და ისინი ერთი არიან ბუნებითა და არსით. მაგრამ განსხვავებიან ერთმანეთისაგან როგორც პირები, და რაც გააჩნია მამას, გააჩნია ძესაც და გააჩნია სულიწმიდასაც. ხოლო როცა საუბარია: მამისაგან ძის შობაზე, ან მამისაგან სულიწმიდის გამოძავლობაზე, მაშინ მამა გაიაზრება, როგორც ცალკე პირი თავისი პირადი თვისებით, როგორც მიზეზი ძისა და სულიწმიდისა, ე. ი. როგორც ძისა და სულიწმიდისაგან განსხვავებული. და როცა საუბარია სულიწმიდაზე, როგორც მამისაგან გამოძავალზე არ შეიძლება მამაში იგულისხმებოდეს ძეც, რომელიც ერთია არსით მამისა და არა ჰიპოსტასურად.⁷

ბ) თუ დავუშვებთ აზრს, რომ სიტყვებში „რომელი მამისაგან გამოვალს“ იგულისხმება სულიწმიდის ძისაგანაც გამოძავლობა და ვიტყვით: იმიტომ, რომ ძე მამის თანაარსია; მაშინ უნდა დავუშვათ და ვთქვათ, რომ სიტყვებში „იშვება მამისაგან“ – იგულისხმება ძის შობა სულიწმიდისაგან, რამეთუ სულიწმიდაც თანაარსია მამისა. ამის გარდა უნდა ვიფიქროთ და დავუშვათ, რომ ძე იშვება მამისაგან და თავისთავიდანაც და სულიწმიდა გამოდის მამისაგან და გამოდის თავისი თავიდანაც, იმიტომ რომ ისინი ერთნი არიან მამისა არსებით და თანამარადიულნი.⁸

ბოლოს გ) თუკი განვიხილავთ სიტყვათა შემადგენლობას: „რომელი მამისაგან გამოვალს,“ მაშინ უფრო დავრწმუნდებით განსახილველი ნააზრევის უსაფუძვლობაში. თავისი მოწაფეების ნუგეშინისცემისას, სანამ ამაღლდებოდა ზეცად მაცხოვარი აღუთქვამს თავის მაგივრად სულიწმიდის გარდამოსვლას და ამ მოვლინებას მიაწერს როგორც მამას ისე თავის თავს: „რომელსაც მე მოგივლენთ.“⁹ და მხოლოდ ამის შემდეგ იწყებს საუბარს სულიწმიდის გამოძავლობაზე, მიუთითებს რა მხოლოდ მამაზე, ხოლო თავის თავზე არც კი მიაწინებს. შენიშნავს მარკოზ ეფესელი:¹⁰ „მოიხსნია რა

¹ იო: 8, 58.

² იბ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 348.

³ Въ Твор. св. Отц. VIII, стр. 389.

⁴ Въ Твор. св. Отц. III, стр. 53-54. снес. слов. 31, стр. 109.

⁵ Homil. de Spiritu Sancto. Chrysost Opp. tom III, pag 797. Venet 1734.

⁶ 381 წ-ს კონსტანტინოპოლის II მსოფ. საეკლ. კრებაზე მიღებული „მრწამსის“ VIII წევრი.

⁷ Слов. 25, въ Твор. св. Отц. II, стр. 288.

⁸ იბ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 351.

⁹ იო: 15, 26; შეღარ: იო: 14, 26.

¹⁰ Vid. Acta concil. Florent. sess. XXIII, in T. XIII concil. Labbei et T. IX concil. Harduini.

თავისი თავი მამასთან სულიწმიდის გარდამოსვლისას, უფალმა არ თქვა სულიწმიდის გამოსვლისას, „რომელიც ჩვენგან გამოდის.“

განა თვალნათლივ არ ჩანს, რომ ძემ განსაზღვრა თუ რა მიეკუთვნება მათ ორივეს სულიწმიდასთან ურთიერთობაში და რა მიეკუთვნება მხოლოდ მამას?

არქიმანდრიტი მაკარი ამბობს:¹ „ამტიციო, ისე როგორც ამტიციებენ, თითქოს სიტყვებში: „რომელი მამისაგან გამოვალს“ ქრისტე იაზრებდა მამაში თავის თავს როგორც ძე, სრულიად თვითნებურია და უსაფუძვლო; იმიტომ, რომ სულიწმიდის გარდამოსვლაზე საუბრისას მსხნელი არ შემოიფარგლა მსგავსი სიტყვის წყობით; პირიქით, ცალ-ცალკე თქვა მამაზე: „ის სხვა ნუგეშინისმცემელს მოგივლენთ“ და თავის თავზე: „მე მოგივლენთ.“

2) ყურადღებას ამახვილებენ მაცხოვრის უკანასკნელ, წარმოთქმულ სიტყვაზე: „მე მოგივლენთ“² და ასკვნიან:³ „თუ სულიწმიდა მოვევლინება ძისაგან, მაშინ იგი მისგან გამოდის, რამეთუ, სხვაგვარად ძეს არ შეეძლებოდა მოვევლინა სულიწმიდა.“

მაგრამ ეს ისევ ადამიანის გონებისეული ნააზრევია, რომლის მიღება არ შეიძლება. აზრს თითქოს ყოვლადწმიდა სამების საიდუმლოში ერთი პირის მიერ მეორის მოვლინებაში აუცილებლად წარმოდგენილია მოვლინებულის წარმომავლობა მომავლინებელისაგან, არ გააჩნია – ა) არანაირი საფუძველი წმ. წერილში, პირიქით საწინააღმდეგოცაა, რამეთუ, წმ. წერილში ნათქვამია, რომ ძე მოვევლინება. სულიწმიდისაგან, და არა მხოლოდ მამისაგან.⁴ მიუხედავად ამისა, მარადიული შობა ძისა მიეკუთვნება მხოლოდ მამას და არა სულიწმიდას.⁵ ბ) ეწინააღმდეგება ეკლესიის უძველეს გამოჩენილ ღვთისმეტყველებს, რომლებიც განმარტავენ ამ გარდამოსვლას სრულიად სხვაგვარად, როცა ამბობენ, რომ: „ძე მოავლენს სულიწმიდას, და თვითონ მოვევლინება მისგან, საკუთრივ მათი ერთარსობა და ერთმანეთის მიმართ ურთიერთობა და თანამონაწილეობა ქმედებებში, განიმარტება და აიხსნება ბუნებრივად! რამეთუ სამი ღვთაებრივი პირია. თითოეულ პირს საკუთარი⁶ თვისების გარდა ყველაფერი საერთო გააჩნიათ: ერთი ბუნება, არსი, ნება და განუყოფელი ქმედება. ამიტომ, როცა მოქმედებს ერთი პირი, აუცილებლად თანამონაწილეობს ორი სხვაც, როცა ძე ღვთისა მოვევლინება წუთისოფლად კაცობრიობის ხსნისათვის, ნათქვამია, რომ იგი მოვევლინება მამისა და სულიწმიდისაგან (ლკ:4,18 იო:17,21). შემდეგ, როცა მოვევლინება სულიწმიდა ადამიანების კურთხევისა და განახლებისათვის, მამისა და ძის მონაწილეობა გამოხატულია იმით, რომ ისინი წარმოდგენენ მის მომავლინებელს. გ) „საერთოდ, უნდა გვახსოვდეს, რომ ძისა და სულიწმიდის წუთისოფლად დროებითი მოვლინება, მიეკუთვნება ღვთის გარეგნულ მოქმედებას და ყოველი გარეგნული მოქმედება საერთოა ერთარსი და განუყოფელი სამებისა“ – წერს არქიმანდრიტი მაკარი.⁷ ამიტომაც, ეკლესიის ზოგიერთი ზოგიერთი ძველი განმანათლებელი გამოთქვამდა აზრს: – „ძე მოვლინებული წუთისოფლად მამისაგან და სულიწმიდისაგან, მოვლინებული იყო თავისი თავისაგანაც, ასევე სულიწმიდა, იგზავნება რა მამისაგან და ძისაგან, იგზავნება თავისი თავისაგანაც.“⁸ დ) არქიმანდრიტი მაკარი ასევე წერს:⁹ „შეიძლება მივუთითოთ განსაკუთრებული მიზეზი, თუ რატომ იგზავნება ძისაგან სამყაროში სულიწმიდა. იგი მდგომარეობს იმაში, რომ ძემ, როგორც გამომსხნელმა კაცობრიობისა, როგორც ღმერთკაცმა, მიიღო თავისი დამსახურებით მარადიული გამართლება და ფასდაუდებელი ღირსება გარდამოვევლინა ადამიანებისათვის ღვთაებრივი ნიჭები სულიწმიდისა, ცოდვილთა განწმენდისა და განახლებისათვის. ამიტომ, სულიწმიდის

¹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 351.

² იო: 15, 26.

³ იხ: Perrone, Op. citat p. 422, ასევე „დასავ. ღვთისმეტყველთა ტრაქტატი სულიწმიდაზე.“

⁴ ლკ: 4, 18.

⁵ იხ: Зерников въ озн. сочин. тракт. VIII, отв. 7. стр. 505-513; 514-517; 517-524.

⁶ e. i. hipostasuri.

⁷ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 355.

⁸ იხ: Зерников, стр. 489-494.

⁹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 355.

ამქვეყნად მოვილნება დაკავშირებულია იესო ქრისტეს განდიდებასთან. მაგ.: „ეს მან იმ სულზე თქვა, მის მორწმუნეებს, რომ უნდა მიეღოთ, რადგან ჯერ არ იყო სული, რაკი იესო ჯერ განდიდებული არ იყო.“¹ სულიწმიდა სამყაროს მოვევლინა მაშინ, როცა მაცხოვარმა აღასრულა გამოსხნის უდიდესი საიდუმლო.“

ე) მიუთითებენ მოციქულებთან მაცხოვრის საუბრისას წარმოთქმულ სიტყვებზე: „ჩემგან მიიღებს“ და ამბობენ: „ჩემგან მიიღებს ე. ი. გამოდის.“ ასევე ყურადღებას ამახვილებენ მეორე ადგილის სიტყვებზე: „ყველაფერი რაც მამას აქვს, ჩემია“ და ასე იაზრებენ: „თუ ყველაფერი რაც აქვს მამას, აქვს ძესაც, ასევე მამას გააჩნია თვისება – მისგან გამოდის სულიწმიდა, ე. ი. სულიწმიდა გამოდის – ძისაგანაც.“²

მაგრამ ასეთი განმარტება და ასეთი გააზრება: ა) სრულიად ეწინააღმდეგება სიტყვათა წყობას. მაცხოვრის მიერ წარმოთქმული სიტყვის არსი შემდეგია:³ „მე ჯერ კიდევ არ გამიცხადებია სრულად ჭეშმარიტება. იმიტომ, რომ ვეღარ იტვირთავთ და როცა მოვა სული ჭეშმარიტებისა, რომელიც მე თქვენ აღგითქვით, იგი გაუწყებთ ჩემს მაგივრად და შეგიძლებათ ყოველ ჭეშმარიტებაში. ის გააგრძელებს საქმეს ჩემს მაგივრად, ჩემს მსგავსად იგი: „თავისით კი არ ილაპარაკებს, არამედ იმას ილაპარაკებს, რასაც ისმენს.“⁴ ზუსტად იგივე სწავლებას, რომელიც გაუწყებთ მე: „ჩემგან მიიღებს და თქვენ გაუწყებთ“⁵ ისე როგორც ადრე გეუბნებოდით, რომ „ჩემი მოძღვრება ჩემი არაა, არამედ მისია, ვინც მე მომავლინა.“⁶ იმისათვის, რომ ჩემი სიტყვა: სიტყვა: „ყველაფერი რაც აქვს მამას, ჩემია.“⁷ თქვენთვის სწორად იქნას გაგებული, ამიტომ მე ვთქვი: „ჩემგან მიიღებს სულიწმიდა და გაუწყებთ თქვენ.“⁸

სიტყვები: „ჩემგან მიიღებს“ და შემდეგ „ყველაფერი, რაც აქვს მამას – ჩემია“ მიეკუთვნება მხოლოდ სწავლებას,⁹ რომელიც ძემ, მოვლინებულმა ქვეყნად მამის ნების აღსასრულებლად, კაცობრიობის სახსნელად მიიღო მამისაგან, ხოლო სულიწმიდა ძის შემდეგ ქვეყანაზე მომავალი უდიდესი საქმის აღსასრულებლად იღებს ძისაგან და გამოთქმა: „ჩემგან მიიღებს და თქვენ გაუწყებთ“ – არ შეიძლება გავიგოთ ისე თითქოს: „ჩემგან ისესხებს, ან შეისწავლის სულიწმიდა, რაც მანამდე არ იცოდა და არ გააჩნდა“,¹⁰ რამეთუ სულიწმიდამ როგორც ღმერთმა საუკუნოდ ყველაფერი იცის და ყველაფერი გააჩნია. აქ კი იგულისხმება აზრი: „ის იქნება ჩემს შემდეგ ზუსტად იგივე, ჩემივე სწავლების გამგრძელებელი და არა სხვა რომელიმესი, ის ყველაფერს გაგახსენებთ, რაც თქვენთვის მითქვამს“¹¹ და „სრულგყოფთ თქვენ ჭეშმარიტების შემეცნებაში ჩემს მაგივრად, რომელიც მეც მაქვს თქვენთვის სათქმელი, მაგრამ ახლა ვეღარ იტვირთავთ.“¹²

რატომ? იმიტომ, რომ „სულიწმიდა და ძე ერთარსია მამისა, გააჩნია ერთი და იგივე სიბრძნე და ცოდნა, ერთი და იგივე განუყოფელი ქმდება“ – ასე განმარტავენ ეკლესიის უძველესი განმანათლებლები.¹³

თუკი ბ) ზოგიერთი მათგანი¹⁴ სიტყვებში: „ჩემგან მიიღებს“ ხედავდა აზრს სულიწმიდის მარადიულ გამომავლობაზე, მათ ესმოდათ არა ისე როგორც ეს უნდათ კათოლიკებს და პროტესტანტულ დაჯგუფებებს.

¹ იო: 7, 39.

² Perrone, Prael. Theolog. vol. II pag. 421, ed. Lovan.; Conf. Feier, Instit. Theolog. 1, p. 294, Wien 1819.

³ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 356.

⁴ იო: 16, 13.

⁵ იო: 16, 15.

⁶ იო: 7, 16.

⁷ იო: 16, 15.

⁸ იო: 16, 15.

⁹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I.

¹⁰ Didymus Alexandr. lib. II de Spir. S. in Opp. Hieronymi tom VI.

¹¹ იო: 14, 26.

¹² იო: 16, 12.

¹³ Ambros. de Spir. S. lib II, cap. 12; Златоуст, бесед. на Иоанн. 78, п 3. Кирил. Александрийск. о св. Троице разговор. VI.

¹⁴ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 358.

„ქრისტემ თქვა: „ჩემგან მიიღებს,“ ე. ი. „ჩემი მამისაგან“ – წერს ათანასე დიდი,¹ – რამეთუ გააერთიანა სიტყვებით: „ყველაფერი, რაც მამას აქვს, ჩემია, ამიტომ გითხარით: „ჩემგან მიიღებს და თქვენ გაუწიებთ-მეთქი.“

უფრო ნათლად გამოთქვამს ნეტარი ავგუსტინე² „ქრისტემ თქვა სულიწმიდაზე „ჩემგან მიიღებს“ თვითონვე წყვეტს საკითხს, რათა არ ვიფიქროთ, თითქოს სულიწმიდა ძისაგან არის, როგორც თვითონ მამისაგან, როცა ისინი მამისაგან არიან: ერთი იშვება, მეორე გამოდის. მაცხოვარმა გააერთიანა სიტყვები: „ყველაფერი რაც აქვს მამას, ჩემია. ამიტომ გითხარით ჩემგან მიიღებს“³ და ეჭვის გარეშე სურდა გაგვეგო, რომ სულიწმიდა სულიწმიდა მამისაგან გამოდის.“

ტექსტის ასეთ განმარტებას იღებდნენ დასავლეთში ცნობილნი: ალკუინი და ალბინი⁴ და სხვანი, როგორც დასავლეთში ისე აღმოსავლეთში:⁵

ახლა განვიხილოთ უფრო დაწვრილებით:⁶ „თუკი გამოთქმა „ჩემგან მიიღებს“ – აღნიშნავს: ჩემგან იღებს მარადიულ მყოფობას, ჩემგან გამოდის, მაშინ ისმება კითხვა: რატომ თქვა მხსნელმა „მიიღებს“ მომავალ დროში, ზუსტად ისე როგორც თქვა: „განმადიდებს“ ან „გაუწიებთ“? ე.ი. სულიწმიდა ჯერ კიდევ იმ დროისთვის არ გამოდიოდა ძისაგან, როცა მაცხოვარი მოციქულებს ესაუბრებოდა?

თუკი დავიწყებთ მტკიცებას, რომ გამოთქმაში „მიიღებს“ იგულისხმება წარსული და აწმყო დრო, მაშინ უნდა ვამტკიცოთ, რომ გამოთქმებში „განმადიდებს“ და „გაუწიებთ“, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია გამოთქმასთან „მიიღებს“ ნაგულისხმებია ასევე წარსული და აწმყო დრო. ეს კი უკვე იქნებოდა სიტყვის არსის სრული დამახინჯება.

თუკი დავუშვებთ ყოველგვარი საფუძვლის გარეშე, რომ მხოლოდ გამოთქმა „მიიღებს“ აღნიშნავს აწმყო დროს, ხოლო დანარჩენი ორი – მომავალ დროს; მაშინ დავინახავთ წმ. წერილის ტექსტის დამახინჯების ახალ ვარიანტს და მხსნელის სიტყვები ასე უნდა გავიგოთ: „სულიწმიდა მე განმადიდებს, იმიტომ რომ ჩემგან გამოდის და თქვენ გაუწიებთ.“ მაშინ რაღას ნიშნავს ის გაუწიებთ?...“

ასევე უაზრობამდე მივყავართ სხვაგვარად მოაზროვნეთა ნააზრევს, რომლებიც მხსნელის სიტყვებს პირდაპირი გაგებით, ყოველგვარი საზღვრის გარეშე იგებენ. ისინი ამბობენ:⁷ „ყველაფერი რაც აქვს მამას ჩემია“ ე. ი. როგორც მამას აქვს თვისება, სულიწმიდის გამოსვლისა მისგან, ასევე ძესაც.“ მაშინ ვუპასუხებთ: „მამას აქვს თვისება, იგი უშობელია; მაგრამ ძე უშობელია? მამას აქვს თვისება, იგი შობს ძეს; მაგრამ ძე განა შობს ძეს?“⁸

მეორე მხრივ ძემ უთხრა მამას: „ყველაფერი ჩემი შენია;“⁹ ძეს აქვს თვისება, იგი იშვება მამისაგან, ე. ი. აქედან უნდა დავასკვნათ, რომ ასეთივე თვისება გააჩნია მამასაც? ძეს – მიეკუთვნება განკაცება, ე. ი. – მამასაც?

მოკლედ, ერთდაერთი საშუალება ყველა ამ ზემოაღნიშნული ნააზრევის უარსაყოფად მდგომარეობს იმაში, რომ მაცხოვრის სიტყვა „ყველაფერი რაც აქვს მამას, ჩემია“ უნდა მივიღოთ არა განუსაზღვრელად, არამედ განსაზღვრულად ძეს ჭეშმარიტად გააჩნია ის, რაც მამას არსებით და ღვთაებით, თანაბრად ისე, როგორც მამას გააჩნია ის, რაც ძეს საკუთარი ჰიპოსტასური თვისების გარდა. ზუსტად ასე ესმოდათ ეს გამონათქვამი ეკლესიის უძველეს გამოჩენილ მოძღვრებს:¹⁰ ისინი ამბობდნენ, რომ ამ გამოთქმით აღნიშნულია მამისა და ძის ბუნების ერთობა, აღნიშნულია მათი არსებითი თვისებები და საერთოდ ყველაფერი ის, რაც მათში საერთოა. მაგრამ არ აღინიშნება

¹ Athanas, contra Macedon. dialog. 1, n. 16: cum ambo de Patre; ille nascatur, iste procedat.

² Augustin. contra sermon. Arianorum cap. 23.

³ იო: 16, 15.

⁴ იბ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 359.

⁵ Cirill, Alex, lib. VI, dialog, de Trinit. Part 1, in T. V.

⁶ იბ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 359-360.

⁷ იბ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 361.

⁸ “_____” იქვე გვ. 361.

⁹ იო: 17, 10.

¹⁰ Ambros. de sacram. incarn. Domin. cap. 8. Athanas, Epist. sd Serapion, II, n 5; conf, n. 2. Augustin in Ioann. Tractat, CVII.

მათი პიროვნული თვისებების განსაკუთრებულობა, ამიტომაც მსჯელობდნენ სხვაგვარად მოაზროვნენი, რომ „ყველაფერი, რაც აქვს მამას აქვს არა მარტო ძეს, არამედ სულიწმიდასაც.“¹

4) სულიწმიდის ძისაგან მარადიული გამომავლობის დასამტკიცებლად მათ² მოჰყავთ მოჰყავთ მაგალითი პავლე მოციქულის მიერ გალატელთა მიმართ გაგზავნილი ეპისტოლედან: „რაკილა თქვენ შვილები ხართ, ღმერთმა მოაველინა თქვენს გულებში თავისი ძის სული, რომელიც შესძახის: „აბბა, მამაო.“³

ისინი⁴ მსჯელობენ: „სულიწმიდას ეწოდება მამის სული⁵ ყოველგვარი ეჭვის გარეშე, გარეშე, იმიტომ, რომ იგი მამისაგან გამოდის. ასევე ეწოდება ძის სული, რადგან სული გამოდის ძისაგანაც.“

მაგრამ – ა) არ არის აუცილებელი, რომ ცალკეულ პირებს მიკუთვნებული სულიწმიდა ერთი და იგივე მიზეზით იყოს მოხსენიებული. სულიწმიდას ეწოდება მამის სული იმიტომ, რომ მისი თანაარსია, მისგან განუყოფელია, ასევე იმიტომ, რომ მამისაგან გამოდის იგი, რამეთუ წმ. წერილი ნათლად მოწმობს⁶ ამაზე.

ხოლო ძის სულად იწოდება მხოლოდ იმიტომ, რომ სულიწმიდა თანაარსია ძისა, იგი ძისაგან განუყოფელია მარადიულად, იგი მარადიულად იმყოფება მასში, მაგრამ ის, რომ იგი გამოდიოდეს ძისაგანაც მსგავსად მამისა, ანუ იწოდებოდეს ძიდან გამოსულად, არ არსებობს არანაირი საფუძველი არსად, არც ღვთის სიტყვაში. ეკლესიის უძველესი განმანათლებლები ერთნაირად და ერთხმად იაზრებდნენ და აღიარებდნენ, რომ „სულიწმიდას ეწოდება სული ძისა, როგორც სული მამისა, რამეთუ მათი თანაარსია. ამასთან ისინი ხშირად მას უწოდებდნენ ძის სულს, მხსნელის სულს, არაუცხოს, არამედ მის სულს. მაგრამ ყოველთვის უარყოფდნენ აზრს იმის შესახებ, რომ იგი ძისაგანაც გამოდის.“⁷

ჩვენ უნდა ვიფიქროთ, რომ – ბ) მოციქულის მიერ წარმოდგენილ სიტყვებში საუბარია არა სულიწმიდაზე, როგორც ღვთაებრივ პირზე, არამედ მის მადლმოსილ ნიჭებზე, მორწმუნეთა გულებზე გარდამოსულზე, სიყვარულის სულზე, თავისუფლების სულზე, რომლის შესახებაც თქვა მოციქულმა: „ვინაიდან არ მივიღიათ მონობის სული, რათა კვლავ შიშით იყოთ, არამედ მიღებული გაქვთ შვილობის სული, რომლითაც ვლადლებთ: „აბბა, მამაო!“⁸

ამ აზრით გაგებულ სული ბუნებრივად იწოდება ძის სულად. იმიტომ, რომ ძის უზენაესი, უსაზღვრო დამსახურებით მადლმოსილი ნიჭები მოგვენიჭება და გარდამოვევლინება ჩვენს გულებს.⁹

5) ასევე მოჰყავთ¹⁰ მაგალითად სიტყვები პავლე მოციქულისა რომაელთა მიმართ: „თქვენ კი ცხოვრობთ არა ხორციელად, არამედ სულიერად, თუკი ღმერთის სული ცხოვრობს თქვენში; ხოლო ვისაც ქრისტეს სული არა აქვს, ის მისი არ არის.“¹¹

მაგრამ სულიწმიდა ძის სულად არის მოხსენიებული იმიტომ, რომ იგი მისი თანაარსია,¹² და იმიტომ, რომ იგი გარდამოგვევლინება ჩვენ ქრისტეს დამსახურების გამო.¹³ ამას გარდა, თუკი მოციქულის ამ სიტყვას განვიხილავთ მთლიანი

¹ Τα τον πατρος – τον υιον, και τα τον υιον – τον αγιον πνευματος εστι (chryst; in Ioann. hom. – LXVIII, al. LVII, n 2, in T VIII, p 407).

² იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 362.

³ გალ: 4, 6.

⁴ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 362.

⁵ მათ: 10, 20.

⁶ იო: 15, 26.

⁷ Chrysost. homil. in Pentecost., T. XII, p. 814; ed. Montfauc. Paris. Hieronym. in Epist. ad Galat. lib II cap. 4;

⁸ რომ: 8, 15.

⁹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 364.

¹⁰ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 364.

¹¹ რომ: 8, 9.

¹² იხ: Васил. вел. о Св Духе, гл. 18 въ Твор. св. Отц., VII, стр. 301.

¹³ Koppe, N. Test. perpet. annot. illustratum, vol. 1, p. 104, Götting. 1778.

შემადგენლობით, იგი შეიძლება ასე გავიგოთ: „თქვენ ცხოვრობთ არა ხორციელად, ცოდვილი ცხოვრებით, არამედ სულიერად, წმიდად; რამეთუ თქვენშია დამკვირდებული ღვთის სული, ხოლო ვინც არ ცხოვრობს სულიერად, მას არ გააჩნია თავისში ქრისტეს სული, ე. ი. თუ ის არ იკვებება წმიდა ფიქრებითა და გრძნობებით, ისე როგორც ეს იყო ქრისტეში, მაშინ მას მე არ ვთვლი ქრისტიანად.“¹

პავლე მოციქულის VIII თავის პირველ მუხლში სიტყვა „ხორციელად“ იცვლება სიტყვით „სულიერად“, ხოლო გამოთქმა „აქვთ ქრისტეს სული“ შეესატყვისება გამოთქმას – „ქრისტე იესოში ცხოვრობენ“² და „ქრისტე თქვენშია“.³ აქ არ შეიძლება ითქვას, რომ მითითებაა ძისაგან სულიწმიდის მარადიულ გამომავლობაზე.

6) ბოლოს, მწვალებლები ცდილობენ დაამტკიცონ სულიწმიდის ძისაგან მარადიული გამომავლობა⁴ იოანე ღვთისმეტყველის სიტყვებიდან: „შეუბერა და უთხრა: „მიიღეთ სულიწმიდა.“⁵

მაგრამ თუკი მაცხოვარმა შებერვით გადასცა მოციქულებს სული წმიდა და ჩვენ ვიფიქრებთ, რომ აქედან გამომდინარეობს ძისაგან სულიწმიდის მარადიული გამომავლობა, მაშინ უნდა დავუშვათ, რომ სულიწმიდა გამოდის მოციქულებისაგანაც, რამეთუ მოციქულებიც გადასცემდნენ სულიწმიდას მორწმუნეებს მათზე ხელდასხმით: „მაშინ დაასხეს ხელები მათ და მათაც მიიღეს სულიწმიდა.“⁶

უცნაურია ვამტკიცოთ, თითქოს მხსნელის მიერ სულის შებერვით აღინიშნება მარადიული გამომავლობა სულიწმიდისა ძისაგან, მოსეს სიტყვებიდან გამომდინარე: „გამოსახა უფალმა ღმერთმა ადამი მიწის მტვერისაგან და შთაბერა მის ნესტოებს სული სიცოცხლისა.“⁷ მაშინ უნდა დავასკვნათ, რომ ჩვენი სული მარადიულად გამოდის გამოდის ღმერთისაგან.

ეკლესიის მამები მრავალჯერ ამახვილებენ ყურადღებას იოანე მახარებლის სახარების ამ მუხლზე და ხსნიან სხვადასხვაგვარად: „ერთი იმით, რომ მაცხოვრის მიერ სულის შებერვით მან შეამზადა მოციქულები მომავალში სულიწმიდის მისაღებად, მეორენი კი იმით, რომ მხსნელმა მიანიჭა მოციქულებს ძალაუფლება განხსნისა და შეკვრისა,⁸ მესამენი კი იმით, რომ მან მიანიჭა მათ მადლი და ძალა სულიწმიდისა, რამდენსაც ისინი დაიტევდნენ იმ დროისათვის ორმოცდამეათე დღემდე, სულიწმიდის გარდამოსვლამდე.“⁹ მაგრამ არც ერთი წმიდა მამა და განმანათლებელი არ მიიჩნევდა ტექსტის ამ სიტყვებში აზრს ძისაგან სულიწმიდის მარადიულ გამომავლობაზე.¹⁰

გ) ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, როგორი დასკვნა შეიძლება გამოვიტანოთ ამ საკითხის შესახებ?

გულწრფელობის გრძნობიდან გამომდინარე უნდა დავასკვნათ შემდეგი: მაშინ, როცა სწავლება სულიწმიდის მამისაგან მარადიული გამომავლობის შესახებ ნათლად და დაწვრილებითაც კი არის გაცხადებული წმ. წერილში, სწავლება სულიწმიდის ძისაგანაც გამომავლობის შესახებ უცნაური და წინააღმდეგობრივია წმ. წერილისათვის. იმიტომ, რომ წმ. წერილიდან არ მტკიცდება და სხვაგვარად მოაზროვნენი მრავალი მცდელობის მიუხედავად ვერც ამტკიცებენ სულიწმიდის ძისაგან მარადიულ გამომავლობას წმ. წერილის სულთან წინააღმდეგობის გამო.

¹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 365.

² რომ: 8, 1.

³ რომ: 8, 10.

⁴ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 365.

⁵ იოანე: 20, 22.

⁶ საქ. მოც: 8, 17.

⁷ დაბად: 2, 7.

⁸ იოანე: 20, 23.

⁹ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 365.

¹⁰ Chrysost. homil. LXXXVI ad. LXXXV post medium; Cyril. Hieros. Cathed. XIV et XVII; Athanas. de parabol. Evang. quaest.

სულიწმიდა ღმერთის ჰიპოსტასური თვისება:

ბ) სულიწმიდის გამომავლობის საკითხის განხილვა წმ. მამების და ეკლესიის განმანათლებელთა საფუძველზე

წმ. მამების მოწმობა სულიწმიდის მამისაგან გამომავლობაზე ძალზედ მრავალრიცხოვანი და მრავალფეროვანია, ისინი ყოველგვარი ეჭვის გარეშე მოწმობენ ჭეშმარიტებაზე:

1) ამ მოწმეთაგან ერთნი, იხსენიებენ რა სულიწმიდის მამისაგან გამომავლობას, ღუძან ძეზე.

აღმოსავლელი მამებიდან:

ა) წმ. ბასილი დიდი ამბობს:¹ „როგორც ცხოველმყოფელმა სიტყვამ დაამტკიცა ცა, ისე სულმა, რომელიც ღვთისგანაა, რომელიც მამისაგან გამოდის (ე. ი. მისი ბაგეებიდან, რათა შენ არ მიიჩნიო იგი მისგან გარეშედ, ან ქმნილებად, არამედ აღიღო, როგორც ღვთის ერთ-ერთი წევრი, ჰიპოსტასი) და გააჩნია ყველა ძალა თავის თავში, რაც მამას.“

ბ) წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი:² „სული ჭეშმარიტად სულიწმიდაა, გამომავალი მამისაგან, არა როგორც ძე – „ოის იკოს“, იმიტომ, რომ გამოდის, არ იშვება „ღენნიტოს“, არამედ გამომავალია – „ეკპორეუტოს.“

გ) წმ. იოანე ოქროპირი:³ „მაკედონელმა თანამიმდევრებმა არ ისურვეს ერწმუნათ, ის რომ სულიწმიდა გამოუთქმელად გამოდის მამისაგან, არის ღმერთი.“

დ) წმ. ეფრემ ასური:⁴ „სულიწმიდა არ იშვება, არამედ გამოდის მამის არსებიდან ეკტჰV ოუსიაV“.

ე) წმ. ეპიფანე:⁵ „არის მრავალი სული, მაგრამ სულიწმიდა ყველა სულზე მაღლაა, როგორც მამისაგან მარადყოფი არაა ქმნილება... არამედ იმავე ღვთისაგანაა ძე და სულიწმიდაც... ძე შობილია მამისაგან, სული გამომავალია მამისაგან.“

ვ) წმ. კირილე ალექსანდრიელი:⁶ „გეწამს სულიწმიდა, ჭეშმარიტი, ძალმოსილი, მადლმოსილი, ნუგეშინისმცემელი, მამისაგან გამომავალი, უშობელი, რამეთუ ერთია მხოლოდშობილი, შეუქმნელი, რამეთუ წმ. წერილში არსად არ მოიხსენიება ჩამოთვლილ ქმნილებებს შორის სულიწმიდა, პირიქით, წარმოდგენილია მამისა და ძის თანასწორად. ჩვენ ვიცით, რომ ის გამოდის მამისაგან, მაგრამ არ ვეძიებთ თუ როგორ გამოდის, ვკმაყოფილდებით რა იმ განსაზღვრებით, რაც დაგვიწესეს ღვთისმეტყველებმა და ნეტარმა მამებმა.“

დასავლელი მამებიდან:

ა) წმ. ათანასე:⁷ „თუ ასახელებ მამას, მაშინ მასთან ერთად ასახელებ მის ძესაც და მის ბაგეს – სულს, და როცა ამბობთ სულს, მაშინ ამბობ მამა ღმერთს, რომლისაგანაც გამოდის სულიწმიდა და ამბობ ძეს, იმიტომ, რომ ის არის ძის სულიც.“

ბ) წმ. ილარიონი:⁸ „მოვა ნუგეშინისმცემელი და მოავლენს მას ძე მამისაგან; ის არის სული ჭეშმარიტი, რომელიც მამისაგან გამოდის და მოავლენს (ძე) მამისაგან ჭეშმარიტების სულს, რომელიც მამისაგან გამოდის.“

გ) ნეტარი ავგუსტინე:⁹ „ამბობენ (არიანელები), რომ ძე შობილია მამისაგან, ხოლო სულიწმიდა შექმნილია ძისაგან, მაგრამ ამას ისინი წმ. წერილში ვერსად ვერ იპოვნიან.“

¹ იხ: ВЪ Твор. св. Отц. V, стр. 271. VIII, стр. 389.

² Слово 39 на св. светы явлений Господнихъ, въ Твор. св. Отц. III, стр. 262.

³ Homil. in Psalm. CXV, T, I, p. 977, Paris. 1588.

⁴ Sermo de confess. et sui ipsius rephens. T. III, p. 104.

⁵ Haeres, LXXIV, Opp. Eriphan. T. 1, p. 900-901, ed 1622.

“Εκ της ασιης θεοτητος ο Ψιος και το αγιον πνευμα... Ψιος δε γεννητος εκ πατρος και προσελθον εκ Πατρος.

⁶ О Св Троице гл. 19, въ Хр. Чт. 1847, III, стр. 39.

⁷ De Spirit S. lib. 1, cap. 3, n. 44, in Patrolog. curs. compl. T. XVI, p. 715, Paris 1845.

⁸ De Trinit. lib. VIII, n 19, in Patrolog. curs. compl. T. X, p. 250, ed citat.

⁹ Contra Serman. Arian. cap. 21 et 29, in Patrolog. curs compl XLII, p. 698 et 703.

როცა თვით ძემ თქვა სულიწმიდაზე, რომ იგი გამოდის მამისაგან... ჭეშმარიტებაა, რომ მამაა ყოველი მყოფის საწყისი; ხოლო თვითონ არავისაგან არაფერი არ მიუღია. არავინ არ არის თანასწორი მამისა, ძისა და სულის გარდა, რომელიც მისგან გამოდის.“

დ) რომის ეკლესიის დიაკონი პასქაზი (Vს):¹ „თუკი სული არ არის მამისაგან და ბუნებრივად არ იმყოფება მამაში, მაშინ მას არ შეეძლებოდა გამოსულიყო ღმერთისაგან, მაგრამ შენ სვამ კითხვას: ნუთუ ყოველთვის გამოდის სული მამისაგან? იგი ყოველთვის მამასთან არის და ყოველთვის, მუდმივად გამოდის მისგან, ისე როგორც სითბო ცეცხლიდან გამოდის, მაგრამ არ ცილდება, არ გამოეყოფა.“

ე) ჰალბერშტატის ეპისკოპოსი ჰაიმო (IXს)²: „სულიწმიდას ეწოდება სული ჭეშმარიტი, იმიტომ, რომ ჭეშმარიტი მამისაგან გამოდის შეჭმარიტად.“

ვ) რაბან მავრი (IXს)³: „თავისით კი არ ილაპარაკებს სულიწმიდა, ალბათ იმიტომ, რომ ის თავისი თავიდან კი არ არის არამედ მამისაგან – რამეთუ ძე იშვება მამისაგან, ხოლო სულიწმიდა გამოდის მამისაგან: თავისი თავიდან კი არ ილაპარაკებს, იმიტომ რომ არის არა თავისი თავიდან – რამეთუ ერთი მამა ღმერთია, რომელიც არავისგან არაა არც შობილი, არც გამომავალი, ხოლო ძე მამისაგან შობილია და სულიწმიდა მამისაგან გამომავალი...“

ზემოაღნიშნულ მოწმობებს ეთანხმებიან მწვალებლებიც, რომლებშიც მოხსენიებულია სულიწმიდის გამომავლობა მამისაგან და ეს სწავლება მრავლად არის წარმოდგენილი ეკლესიის ძველი განმანათლებლების ნაშრომებში.⁴ ისინი მხოლოდ აღნიშნავენ, რომ „ეს მოწმობები სრულებითაც არ ამტკიცებენ იმას, რომ სულიწმიდა მხოლოდ მამა ღმერთისაგან გამოდის“ მაგრამ – ა) ეკლესიის წმ. მამები და განმანათლებლები ჩვეულებრივ გამოხატავენ აზრს ძეზე და ამბობდნენ, რომ იგი იშვება მამისაგან და არ უმატებდნენ სიტყვას: – მხოლოდ მამისაგან. ნუთუ ჩვენ უნდა ვიფიქროთ, რომ ისინი არ უარყოფდნენ ძის შობას სულიწმიდისაგანაც? – ბ) თუკი ეკლესიის წმ. მამებს, ისე როგორც ყველა ქრისტიანს სწამდათ სულიწმიდის გამომავლობა ძისაგანაც, მაშინ რატომაა, რომ როცა ასე ხშირად მოწმობენ სულიწმიდის მამისაგან გამომავლობას, საერთოდ არ ახსენებენ ძეს? – გ) ახლა როცა დასავლურ დაჯგუფებებს წამთ სულიწმიდის გამომავლობა ძისაგანაც, ახლა მათში ვინმემ რომ თავის ნაშრომში, მხოლოდ სულიწმიდის მამისაგან გამომავლობა მოიხსენიოს, ხოლო ძის შესახებ არაფერი მიაწინოს, რას იტყვიან ასეთ მწერალზე? განა ისინი მის სარწმუნოებას ეჭვის ქვეშ არ დააყენებენ და ნაშრომს არ უარყოფენ? მაგრამ მაშინ მოუწევთ ეკლესიის ძვ. მამების ნაშრომების უარყოფა, რომლთაც „აღიარებენ“ – დ) ბოლოს ვიტყვით, რომ ზემოაღნიშნული ორი დასავლელი მწერალი – ჰაიმო და რაბან მავრი, ცხოვრობდნენ უკვე IXს-ში, მას შემდეგ, რაც საკითხი სულიწმიდის ძისაგანაც გამომავლობის შესახებ განზრახ იყო განხილული აქენის ტაძარში და შემდეგ თვით პაპის მიერ – და მაინც ქადაგებდნენ სულიწმიდის მხოლოდ მამისაგან გამომავლობას, დუმდნენ რა ძეზე; რას ნიშნავს ეს? იმას ხომ არა, რომ დასავლეთში IX ს-ში ჯერ კიდევ ყველა არ ეთანხმებოდა აქენის ცრუ დოგმატს, არამედ მტკიცედ ინარჩუნებდნენ ეკლესიის ძველ – ჭეშმარიტ სწავლებას?...

2) სხვა მოწმეები, საუბრობენ რა სულიწმიდის მამისაგან გამოსვლის შესახებ, იხსენიებენ ძესაც – მაგრამ იმ გაგებით კი არა თითქოს მისგანაც გამოდიოდეს სულიწმიდა, არამედ იმ გაგებით, რომ მისი მეშვეობით გარდამოეცვლინება, ან მისგან მოეცვლინება, ანდა მისი თანაარსია, რითაც უფრო ნათლად გვიჩვენებენ, რომ ძველად არ სწამდათ სულიწმიდის გამომავლობა ძისაგანაც, შესაბამის აზრს გამოთქვამენ: აღმოსავლელი განმანათლებლებიდან:

¹ De Spirit. S. lib. 1, cap 10 in Bibl Patrum T. IX p. 188.

² Haymo, episc. Halberstadensis – homil. aestival. dominic IV. post Pascha, p. 125, ed. Colon. 1535.

³ Rabanus Maurus – homil. 105, in Opp. T. V, p. 653, ed Colon 1626.

⁴ “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 394.

⁵ იხ: “Правосл. Догмат. Богосл.” Архим. Макария, Томъ I, стр. 394.

ა) წმ. ათანასე:¹ „თუკი ერეტიკოსები სწორად შეიმეცნებენ ძეს, მაშინ სწორად შეიმეცნებდნენ სულიწმიდასაც, რომელიც მამისაგან გამოდის: გარდამომავალი, ძის თანაარსი, გვენიჭება მისგან მოწაფეებს და მის ყველა მორწმუნეს.“

ბ) წმ. ბასილი დიდი:² „ის, რომ სული ღვთისგანაა, ნათლად იქადაგა მოციქულმა, რომელმაც თქვა: „ჩვენ მივიღეთ არა წუთისოფლის სული, არამედ სული ღვთისაგან,“³, ხოლო ის, რომ სული მოვევლინება ძის მეშვეობით ამაზე მოციქულმა ნათლად მიანიშნა ეწოდა რა მას ძის სული.“

ხოლო სხვა ადგილას:⁴ „ის⁵ ღვთისგანაა, არა ისე როგორც ყველაფერი ღვთისაგანაა, არამედ როგორც გამომავალი ღვთისაგან, გამომავალი არა შობის მეშვეობით, ძის მსგავსად, არამედ როგორც ღვთის ბაგის სული... იგი ასევე იწოდება ქრისტეს სულად, როგორც ქრისტესთან ბუნებით შეერთებული, – „ხოლო ვისაც ქრისტეს სული არა აქვს, ის მისი არ არის.“⁶

გ) წმ. გრიგოლ ნოსელი:⁷ „თვით მისი სახელი,⁸ არის ღვთისაგან მყოფობის მიზეზი, რომლისაგანაც არის მხოლოდშობილი – სხივი, ჭეშმარიტი, ნათლის გამობრწყინებასთან ერთად, არა დაძმობილებული და სხვაგვარი ბუნებით, არამედ განუყოფელი მამისაგან და მხოლოდშობილისაგან.“

დ) წმ. კირილე ალექსანდრიელი:⁹ „როდესაც ვსაუბრობთ ღვთის უდიდეს ჭეშმარიტებაზე, ვამბობთ, რომ ღვთისაგან და მამისაგან იშვება ძე მხოლოდშობილი..., და გამოდის სულიწმიდა, ცხოველსმყოფელი, გამოდის, როგორც მე აღვნიშნე ცხოველსმყოფელი სული მამისაგან მუდმივად, ხოლო მისი მადლი გვენიჭება ძისაგანაც.“

ე) ალექსანდრიის პატრიარქი, ევლოდია (VI):¹⁰ „ჭეშმარიტად ერთია ღმერთი... ძე – მამაში და მამა ძეში შეცნობილი; სულიწმიდა მამისაგან გამომავალი, მამისაგან საწყისის მქონე, ხოლო ძის მეშვეობით გარდამომავალი ქმნილებებზე, მისი მადლისა და ნიჭების მიღებისათვის.“

ვ) კონსტანტინოპოლის პატრიარქი წმ. გერმანე¹¹ (VIII): „როგორც მზე არის წყარო და მიზეზი სხივისა და ნათებისა და სხივის მეშვეობით გვეძლევა ნათელიც, რომელიც გვანათებს და ვიღებთ ჩვენ; ასევე მამა ღმერთი არის წყარო და მიზეზი ძისა და სულიწმიდისა, სულიწმიდა ხომ მამისაგან გამოდის და ძის მეშვეობით გვეძლევა და მოვევლინება“.

დასავლელი განმანათლებლებიდან:

ა) წმ. ილარიონი: „მამისაგან გამოდის სულიწმიდა, მაგრამ ძის მეშვეობით იგზავნება მამისაგან“.

ბ) წმ. ამბროსი: „უფალმა სახარებაში თქვა: „როცა მოვა ნუგეშინისმცემელი ... სული ჭეშმარიტებისა, რომელიც მამისაგან გამოდის, ის დაამოწმებს ჩემზე.“¹² – ე. ი. მამისაგან გამოდის სული და ძეზე მოწმობს.“

გ) ნეტარი იერონიმე,¹ სიტყვების – „ჩემგან არის სული ხორცშესხმული“² განმარტებისას ამბობს: „ზოგიერთი არ მიიჩნევს სულიწმიდას, რომელიც მამისაგან გამოდის და ბუნებრივი კავშირით მოვევლინება ძის მეშვეობით.“

¹ Св Афанасий: Ad Serapion. epist. 1, n. 2 p. 649, Opp. T. 1, ed Paris.

² ВЪ Твор. св. Отц. VII, стр. 197-198.

³ 1-кор: 2, 12.

⁴ ВЪ Твор. св. Отц. VII, стр. 301.

⁵ ე. ი. სულიწმიდა.

⁶ რომ: 8, 9.

⁷ ...αλλ εκ μεν τον θεον των ολων και αυτο την αιτιαν εχον τον εινα, οθεν και το μονογενες εστι φως, δια δε του αληθινου φωτος εκλαμψον... (Contra Evnom. lib. 1, p. 364, T II, ed. citat).

⁸ ე. ი. სულიწმიდა.

⁹ Contra Lulian. lib. IV. sub finem, in Opp. Cyrilli T. VI, p. 147.

¹⁰ Orat. V, apud Photium _ Biblioth. cod. 230, p. 866, ed Aurel. Allobrog.

¹¹ ... το δε πνευμα, εκ Πατρος εκπορευομενον, δινιου διαδιδοται και πεφανερωται (Theoria rerum sacr., in T. II Patr. Graecor, ed Paris 1624, p. 155).

¹² იოანე: 15, 26.

დ) ნეტარი ავეუსტინე³ „საკმარისია ქრისტიანისათვის ირწმუნოს, რომ ყოველივე შექმნილის მიზეზი, ცისა და მიწის, ხილულისა და უხილავის, არის შემოქმედის წყალობა, რომელიც არის ერთადერთი ჭეშმარიტი ღმერთი..., და რომ ის სამებაა: მამა, ძე შობილი მამისაგან და სულიწმიდა, იმავე მამისაგან გამომავალი, ერთი და იგივე სული, მამისა და ძისა.“

ე) რომის პაპი პელაგია (VI)⁴: „მრწამს სულიწმიდა, ყოვლისშემძლე, მამისა და ძის თანასწორი, თანამარადიული და ერთარსი, რომელიც მამისაგან მარადიულად გამოდის და არის მამისა და ძის სული.“

ვ) არიან ასევე მოწმეები, რომლებიც უფრო ნათლად გამოთქვამენ აზრს იმის შესახებ, რომ ღვთაებაში არის მხოლოდ ერთი მიზეზი, ერთი წყარო – მამა, რომლისგანაც იშვება ძე და გამოდის სულიწმიდა; ან ის რომ, მისი თანასწორია ძე და სულიწმიდა. ასეთ აზრს გამოთქვამენ, აღმოსავლელი განმანათლებლებიდან:

ა) წმ. დიონისე არეოპაგელი⁵ „ერთი წყაროა ბუნებრივად ღვთაებაში, – მამა, ისე რომ ძე არ არის მამა და მამა არ არის ძე და ყოველი ჰიპოსტასი უცვლელია საკუთარი თვისებით.“ „წმ. სიტყვებიდან ჩვენ გავიგეთ, რომ ღვთაებრივი წყარო ანუ მიზეზი არის მამა, ხოლო ძე და სული მისი არსი, თუკი შეიძლება ასე გამოითქვას, ღვთივდანიერგილი შტო ღვთივშობილი ღვთაებისა და როგორც ყვაილები ბუნებრივი ნათელით, რომლის გამოთქმა და წარმოდგენა შეუძლებელია.“

ბ) წმ. ათანასე⁶ „ვირწმუნე რა მამა, შევიცანი მასში ძე და სული როგორც ყოვლადწმიდა სამება. ძე და სული, როგორც ერთი მამისაგან...“

გ) წმ. ბასილი დიდი⁷ არის მამა, რომელსაც გააჩნია სრულყოფილება და არავისაგან რომ არ საჭიროებს, ისეთი მყოფობა, მამა, რომელიც არის მიზეზი ძისა და სულიწმიდისა.“ შემდეგ: „კი არის ნათქვამი, ყველსათვის, რომ ღვთისგან არიან, მაგრამ საკუთრივ ძე ღვთისგანა და სულიც ღვთისგანაა. იმიტომ, რომ ძე გამოვიდა მამისაგან და სული გამოდის მამისაგან. მაგრამ ძე მამისაგან შობილია, ხოლო სული მამისაგან გამოუთქმელად გამომავალია.“⁸

დ) წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი⁹ „ჩვენ ვეთაყვანებით, ერთ საწყისს [მონარქია], რომელიც განისაზღვრება პირთა ერთობით (როგორც ერთს, რომელიც თავის თავში სამი პირია), რომელსაც გააჩნია ერთი ღირსება, ერთი ნება, ერთი ქმედება: მამა – მშობელია და გამომავლინებელია – უვნებოდ, დროის დაუქვემდებარებლად, მარადიულად და უსხეულოდ; ძე – შობილია; სულიწმიდა – გამომავალია;“

ე) წმ. ეპიფანე¹⁰ „ყოვლადწმიდა სამების კავშირს წარმოადგენს ერთი, ჭეშმარიტი მამისაგან ძე, ჭეშმარიტი ღმერთი და სული ჭეშმარიტი.“

ვ) წმ. კესარია¹¹ „ძე და სული ჭეშმარიტი, გამოვიდნენ მამისაგან ისე კი არა, როგორც ადამიანში ხდება გამოსვლისაგან განცალკევება, განშორება, არამედ, როგორც წყაროსაგან რუს გამოდინება, როგორც ერთი არსება, მასში, მასთან და მისგან...“ „მამისაგან შობილია ძე და გამომავალია სული, ბუნებით, გამოუთქმელად, მარადიულად საუკუნოდ.“¹²

¹ Comment. in Tsaiam lib XVI, cap. 57, in Patrolog, curs. coml. T. XXIV, p. 558.

² ესაია: 57, 16.

³ ...et Spiritum S.m, ab aodem Patre procedentem, sed unum eundemque Spiritum et Patris et Filii (Enchirid ad Laurent, cap. 9, in cit. Patrolog. T. VI, p. 236).

⁴ Epist. ad Gildebertum regem, apud Harduin, Concil, T. III, p. 332 et in Patrolog. curs, compl. T. LXIX, p. 409.

⁵ De divin. nomin, cap. 2, n. 5 et 7, in Opp. T. 1, p. 495-et 498;

⁶ ... μιὰ τῆς τριάδος ἡ θεότης, ἐξ εὐνοῦ τοῦ Πατρὸς γινώσκουμένη (Ad Serapion. epist. III, n. 6, p. 695, in Opp. T. 1);

⁷ Ἐστὶ μὲν ὁ Πατὴρ, τελειὸν εἶναι καὶ ἀνεκδέεξ, ριζὰ καὶ πηγὴ τοῦ τοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (homil. contr. Sabel Arium et Anom. n. 4, p. 193, Opp. T. II, Paris 1722).

⁸ ...ἀλλὰ κυριῶς ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ... (ibid. n. 7, pag, 196; вь Твор. св. Отц. VIII, стр. 389).

⁹ ... καὶ πρὸς τὸ ἐν τῶν εἶξ αὐτοῦ συννευσις. (Слово о Богословии третье, вь Твор. св. Отц. III, стр. 53).

¹⁰ Ancorat. num. IV, p. 9, in Opp. T. II, ed letavil Paris. 1622.

¹¹ Dialog. 1 post initium, in T.1 Patr. Graec. p. 549-550.

¹² ...Πατὴρ τοῦ μὲν υἱοῦ γεννητῶρ, τοῦ δε πνεύματος προβολεὺς κατὰ φύσιν (Dialog 1 post initium, in T. 1 Patr. Graec. p. 549).

ზ) ნეტარი თეოდორიტი:¹ „ჩვენ ვისწავლეთ, რომ სულიწმიდას გააჩნია მყოფობა მამისაგან... რამეთუ უფალმა იესო ქრისტემ მასზე თქვა: „როცა მოვა ნუგეშინისმცემელი, რომელსაც მოგივლენთ მამისაგან, სული ჭეშმარიტებისა, რომელიც მამისაგან გამოდის.“² სიტყვებით: „რომელიც მამისაგან გამოდის,“ მან გვიჩვენა, რომ მამა არის წყარო, მიზეზი სულიწმიდისა.“

წ) წმ. ანასტასი სინაიტელი:³ „ქე და სული – კი იწოდებიან მამისაგან გამოსულებად, მაგრამ სულიწმიდის მამისაგან გამოსვლა (ისე როგორც ძის შობა მამისაგან) არის სულიწმიდის საკუთარი ჰიპოსტასური თვისება.“

თ) წმ. მაქსიმე აღმსარებელი:⁴ „ქე შობილია მამის არსებისაგან და ამიტომ არის ქე მხოლოდშობილი, ხოლო სული ამავე არსებისაგან გამომავალი.“

ი) წმ. იოანე დამასკელი:⁵ „ერთი მამაა უშობელი, იმიტომ რომ იგი თავის მყოფობას არ იღებს სხვა რომელიმე ჰიპოსტასისაგან; ერთი ქეა – შობილი. იგი მარადიულია, მარადიულობაში მამის არსებისაგან შობილი; ერთი სულიწმიდაა – მამის არსებისაგან გამომავალი, მაგრამ არა შობის სახით, არამედ გამოსვლით.“

ქე მამისაგანაა შობით, სულიწმიდაც მამისაგანაა, მაგრამ არა შობით, არამედ გამოსვლით; ჩვენ კი ვისწავლეთ, რომ განსხვავებაა შობასა და გამომავლობაში, მაგრამ რაში მდგომარეობს ეს განსხვავება არ ვიცით; მხოლოდ ვიცით, რომ მამისაგან არის ერთად ძის შობაც და სულიწმიდის გამომავლობაც. ასე რომ ყველაფერი რაც აქვს ძესა და სულს, აქვთ მამისაგან, თვით მყოფობაც...“

დასავლელი განმანათლებლებიდან:

ა) ბრიქსინის ეპისკოპოსი ფილასტერი (IVს):⁶ „(ღმერთში) არის სამი პირი, მარადიულად, საუკუნოდ მყოფნი და სრულიად თანასწორი დიდებითა და ძალაუფლებით – მაგრამ ქე და სულიწმიდა მამის არსებისაგან არიან.“

ბ) ნეტარი ავგუსტინე:⁷ „მამისაგან იღებს სათავეს სულიწმიდა და მამისაგანვე იღებს იღებს – ქეც, რამეთუ სამებაში – მამისაგან იშვება ქე და მამისაგან გამოდის სულიწმიდა; და არავისაგან არ იშვება და არ გამოდის – მამა.“

მეორე ადგილას ამბობს:⁸ „როდესაც უფალი ამბობს: „ქე მოგივლენთ მამისაგან,“ ამით გვიჩვენებს, რომ სულიწმიდა არის სული მამისა და ძისა, რამეთუ ამბობს: „რომელსაც მამა მოგივლენთ ჩემი სახელით.“ არ ამბობს: „მას მოგივლენთ მამა ჩემგან, როგორც თქვა: „რომელსაც მოგივლენთ თქვენ მამისაგან“ – ამით გვიჩვენებს, რომ ღვთაების საწყისი, მიზეზი არის მამა.“

გ) ნოლანის ეპისკოპოსი პავლინი (Vს):⁹ „სულიწმიდა ისევე როგორც ღვთის სიტყვა თანასწორი ღმერთია, იმყოფება და გამოდის ერთი წყაროდან – მამისაგან, მხოლოდ ქე შობით, ხოლო სული გამომავლობითაა და თითოეული ინარჩუნებს თავის ჰიპოსტასურ თვისებას.“

დ) თავრინის ეპისკოპოსი მაქსიმე (Vს):¹⁰ „სახარებისეული ჭეშმარიტებით, როგორც ქე გამოვიდა მამისაგან, ისე სულიწმიდა და როგორც მხოლოდშობილი ქე არის ღვთისაგან, ისე სულიწმიდა არის ღვთისაგან.“

ე) რომის პაპი წმ. ლევი:¹¹ „ღვთის არსი არის იგივე რაც თვითონაა, ანუ როგორცაა მამა, იგივეა ქე და იგივეა სულიწმიდა.“

¹ ...Πρειξε νηϋν οντα του πνευματος τον πατερα (Epitom. divin. decret. cap. 3, вь Христ. Чт. 1844, IV, стр. 190).

² იოანე: 15, 26.

³ ...Προιεναι λεγονται εκ του Πατρος... (De fide orthod. lib. 1, in T. VI Biblioth. Patr. Coloniens. p. 693).

⁴ De Trinit. dialog. III, p. 437, in Opp. T. 1, ed. Paris. 1675.

⁵ De fide orthod. lib. 1, cap. 8, p. 136-140, in Opp. T. 1, ed. Paris 1712.

⁶ ... Filius tamen et Spiritus S. de Patre sunt propie. (haeres. 51, in Patrolog. curs. compl, T. XII, p. 1168).

⁷ A Patre accipit Spiritus S., unde accipit Filius... (Tract. C in Jan., in Patrolog. curs. compl. T. XXXV, p. 1893).

⁸ De Trinit. lib. IV, cap. 20, n. 29.

⁹ Epist. III ad Amandum, in Opp. Paulini T. I, p. 113, ed Paris. 1685.

¹⁰ Exposit. symb., in T. V, Part. 1 Bibl. Patr. Coloniens. p. 40.

¹¹ Epist. XV ad Turribium, cap. V, in Patrolog. curs. compl. T. LIV, p. 682.

ვ) რეგიონელი ეპისკოპოსი, პროსპერ აქვინელი (Vს):¹ „ძე მამისაგან იშვა და სულიწმიდა მამისაგან გამოდის, მაგრამ მამა არავისაგან არ იშვა და არ გამოდის... ძე თანასწორია მისი, ვისგანაც იშვა და სულიწმიდაც, ვისგანაც გამოდის.“

ზ) აფრიკაში, რუსპენის ეპისკოპოსი ფულგენცი (VIს):² „ჩვენ ვაღიარებთ და ვქადაგებთ მამა ღმერთს, რომლისაგანაც მხოლოდშობილი ძე მარადიულად იშვება, ხოლო სული – მარადიულად გამოდის.“

წ) აფრიკელი ბერ-მონაზონი, თალასი (VIს):³ „მამას – ჩვენ მივიჩნევთ ყოველივეს საწყისად, მიზეზად: კერძოდ კი ძისა და სულიწმიდის, როგორც მშობელს და მარადიულ მიზეზს.“ და შემდეგ: „მამა ჩვენ წარმოგვიდგენია უმიზეზოდ, მარადიულ არსებად და უმიზეზო მიზეზად, უშობლად, იგი მიზეზია მათი, რომელიც იშობა და რომელიც გამოდის, რომლებიც მისგან არიან, ვეულისხმობ ძესა და სულიწმიდას.“

4) ბოლოს, მოიპოვება წმ. მამების მოწმობები, რომლებშიც აზრი სულიწმიდის ძისაგანაც გამომავლობის შესახებ ზოგადად და ზოგან დაწვრილებითაც კი არის სრულიად უარყოფილი, მსგავსად მოწმობენ,

აღმოსავლელი განმანათლებლებიდან:

ა) წმ. ბასილი დიდი:⁴ „სულიწმიდა რადგანაც შესაძლებელია ძესთან შეერთებულია, რომელთანაც განუყოფლადაა წარმოდგენილი, ხოლო მყოფობა გააჩნია მამისაგან (მიზეზიდან) გამომდინარე, რომლისაგანაც გამოდის. განმასხვავებელი ნიშანი სულიწმიდის ჰიპოსტასური თვისებისა არის ის, რომ ძითა და ძესთან ერთად შეიცნობა და მამისაგან აქვს მყოფობა. ძე კი, რომელიც თავისით გვაძლევს შესაძლებლობას შევიცნოთ სულიწმიდა – გამომავალი მამისაგან.“

ან:⁵ „მე ვიცი სული მამასთან ერთად, ამასთან სული არ არის მამა; მე მივიღე სული სული ძესთან ერთად, მაგრამ სულს არ ეწოდება ძე, იგი წარმოადგენს ერთ ბუნებას მამასთან, იმიტომ რომ მამისაგან გამოდის.“

ბ) წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი:⁶ „მამას, ძესა და სულიწმიდას საერთო აქვს ის, რომ ისინი შეუქმნელნი არიან, ძესა და სულიწმიდას საერთო აქვთ ის, რომ ისინი მამისაგან არიან, ხოლო მამისათვის დამახასიათებელია – უშობელობა; ძისათვის შობა, სულიწმიდისათვის – გამომავლობა.“

ან:⁷ „ძეს მიეკუთვნება ყველაფერი, რაც გააჩნია მამას, მიზეზის გარდა; და ყოველივე ყოველივე ძისა გააჩნია სულიწმიდას გარდა ძეობისა და იმისა, რაც ითქმება განხორციელებულ ძეზე, ჩემი ადამიანობისა და ჩემი ხსნისათვის.“

გ) წმ. გრიგოლ ნოსელი:⁸ „სულიწმიდა შეერთებულია მამასთან იმით, რომ ისინი შეუქმნელნი არიან, მაგრამ განსხვავებულია მისგან იმით, რომ ის მამაა, თვითონ კი სულიწმიდა.“

სულიწმიდა შეერთებულია ძესთან იმით, რომ ისინი შეუქმნელნი არიან და იმით, რომ მათი მყოფობის მიზეზი არის მამა, სულიწმიდა განსხვავდება ძისაგან იმით, რომ მამისაგან გამოდის, არა ისე როგორც მხოლოდშობილი „მეტე მონოდენნოს,” და მოვევლინება ძის მეშვეობით.“

დ) წმ. ეპიფანე:⁹ „ შეუქმნელია მამა, რომელსაც ჰყავს ძე, მისგანვე¹⁰ შობილი, ასევე შეუქმნელი; და სულიწმიდა მისგანვე¹ (და არა მათგანვე) გამომავალი, ასევე შეუქმნელი.“

¹ Lib. Sentent. ex Augustino, sent. 370, in Patrolog. curs. compl. T. LI, p. 488.

² ... Sed Filii et Spiritus S. fatemur auctorem, de quo habet... et Spiritus S. aeternae processiois origenem (Contra Fabian. lib. VIII, in Biblioth. Patr. Coloniens T. VI. Part. 1, p. 191).

³ Principium unum omnium Patrem scimus, et quidem Filii et Spiritus S., ut genitorem et tanquam fontem aeternum (Hecatontade IV, n. 92 et 99, in Bibl. Patr. Graec. T. II, p. 1199 et 1200).

⁴ Въ твор. св. Отц, X, стр. 96.

⁵ Въ твор. св. Отц, VIII, стр. 385-386.

⁶ Въ твор. св. Отц, II, стр. 288.

⁷ Въ твор. св. Отц, III, стр. 190.

⁸ Contra Envom. lib. 1, p. 342-343, in Opp. T. II, Paris. 1638.

⁹ advers. capitul. VIII Aetii, ibid. T. I, p. 944.

¹⁰ ე. ი. მამა ღმერთისაგან.

ვ) წმ. კირილე ალექსანდრიელი:² „როგორც კალამი შეერთებულია ხელთან, არა როგორც განსხვავებული მისგან, არამედ შეერთებული მასთან ბუნებრივად, ისე სულიწმიდა ერთარსობით შეერთებულია ძესთან, თუმცა კი გამოდის მამა ღმერთისაგან.“

ვ) წმ. ანასტასი სინაიტელი:³ „შობითა და გამოძველობით განსხვავება არ გვიჩვენებს ბუნებით განსხვავებას, იმიტომ, რომ აღნიშნავს არა თვით მყოფობას, არამედ მხოლოდ მყოფობით სახეობას, ამასთან ისე, რომ უცვლელად რჩებიან ეს ჰიპოსტაზები მისგან, რომლისაგანაც არიან.“

ან:⁴ „როგორც ნათქვამია ძე შობით და სულიწმიდა გამოძველობით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, მაგრამ არსებით ერთი არიან; იმიტომ, რომ ერთი და იგივედ არიან, მაგრამ ძე ძეა და სულიწმიდა სულიწმიდაა, ანუ სხვადასხვა ჰიპოსტაზია, ამიტომ არ გვიკვირს, როცა ამბობს (ქრისტე), რომ წარმოძველობა ერთისა და მეორესიც (ძისა და სულიწმიდისა) მამისაგანაა.“

ზ) წმ. მაქსიმე აღმსარებელი:⁵ „ერთი ღმერთია, მამა ერთი ძისა და წყარო ერთი სულიწმიდისა. სამება განუყოფელი; გონი უსაწყისო, მარადიული; ერთი მშობელი ერთიანი არსებისა უსაწყისო, მარადიული ძისა და ერთიანი მარადიული სიცოცხლისა ე. ი. წყარო სულიწმიდისა.“

თ) წმ. იოანე დამასკელი:⁶ „უნდა ვიცოდეთ, რომ ჩვენ მამა არავისაგან არ გამოგვყავს, არამედ მას ვუწოდებთ ძის მამას, ძეს კი არ ვუწოდებთ მამის მიზეზს, არამედ ვამბობთ: ის არის მამისაგან და არის ძე მამისა, ასევე ვამბობთ, რომ სულიწმიდა მამისაგანაა და ვუწოდებთ მას მამის სულს, მაგრამ არ ვამბობთ, რომ სული ძისაგანაა, მაგრამ ვუწოდებთ მას ძის სულსაც.“

დასავლელი მოწმეებიდან:

ა) ნეტარი ავგუსტინე:⁷ „მამა არ მდაბლდება, როცა შობს ძეს, მაგრამ ისე შობს თავისი თავიდან სხვა თავისას, რომ ყველაფერი რჩება თავისში და ყველაფერი იმყოფება ძეში. ასევე სულიწმიდა სრულია, სრულისაგან (და არა სრულებისაგან), არ შორდება მას, ვისგანაც გამოდის, ისეთივეა, რომლისგანაცაა (და არა რომლებსგანაცაა). სულიწმიდა გამოსვლით არ ადაბლებს მამას და არ ცვლის მასში მყოფობით მას.“

ბ) ტანსიის ეპისკოპოსი ვიგილი (Vს):⁸ „ვაღიარებ, რომ მამა, ძე და სულიწმიდა არის არსით ერთიანი სუბსტანცია და ერთი ბუნებისა და მწამს, რომ არა არაფრისაგან და არავისაგან, არამედ მამისაგან იშვება ძე და მამისაგან გამოდის სულიწმიდა.“

გ) რუსპენის ეპისკოპოსი ფულგენცი (VIს):⁹ „ვინარჩუნებთ რა მოციქულთა სარწმუნოების წესს, ვაღიარებთ სულიწმიდას არა ვიღაცად, არამედ ღმერთად, შეურწყმელად და განუყოფლად ძისა და მამისა, რამეთუ იგი არის ერთი და იგივე სული მამისა და ძისა; სრული – მამისაგან გამოძვეალი; სრული, ორთავეში მყოფი, არა სათითაოდ, ცალ-ცალკე, რამეთუ განუყოფელია და საერთო ორთავესათვის.“

დ) რომის ეკლესიის კარდინალ-დიაკონი, რუსტიკი (VIIს):¹⁰ მამა მშობელია, მაგრამ არა შობილი და არავისაგან არ არის, ისე როგორც მისგან არიან: ძე შობილი და არა მშობელი თანამყოფელისა; სულიწმიდა გამოძვეალი მამისაგან...“

1 “ _____ ”

2 იხ: in Cantena graecor. Patr. latine edita a Corderio Antverp. 1628, p. 324.

3 Apud Labb. Concil. T. III, p. 928.

4 Apud Labb. T. XIII, p. 366.

5 Capit Theolog. centur. 1, cap. 4, in Opp. Maximi T. I, ed. Paris, 1675

6 De fide orthod. lib. 1, cap. 8, p. 141, in Opp. T. 1, Paris, 1712.

7 Epist. 170, al. 66, n. 5, in Patrolog. curs. compl. T. XXXIII, p. 750.

8 Disput. cum Arrio lib. 1, n. 5, in Opp. Athanasii T. II, p. 644.

9 Respons. ad object. Arian. in Opp. Fulgentii, ed. Venet. 1742, pag. 32.

10 Contra Acephal. disput. in Patrolog. curs. compl. T. LXVII, p. 1237.

ვ) მედიოლანელი ეპისკოპოსი მანსვეტი (VIII):¹ „როცა ვუწოდებთ ძეს მარადიულს, მაშინ ვაყენებთ მას მამის წინაშე და როცა ვუწოდებთ სულიწმიდას მარადიულს, ამით ვუჩვენებთ, რომ იგი მარადიული მამისაგან გამოდის.“

ვ) ბიბლიოთეკარი ანასტასი (IX):² „ჩვენ არ ვუწოდებთ ძეს სულიწმიდის მიზეზსა და საწყისს; მაგრამ ვიცით რა ერთარსობა მამისა და ძისა, ვაღიარებთ, რომ სულიწმიდა როგორც გამოდის მამისაგან, ისე ძისაგან გამოდის, მაგრამ სიტყვა „გამოსვლაში“ ვგულისხმობთ გარდამოსვლას სამყაროში, ისე როგორც ამას ასწავლიან ბერძნებიც: „თუ როგორ დამოკიდებულებაში გამოდის და რომელში არ გამოდის.“

არქიმანდრიტი მაკარი სვამს კითხვას და თავადვე პასუხობს:³ როგორღა პასუხობენ დასავლელი მწერლები ყველა ამ უძველეს მოწმობაზე, რომლებშიც საუბარია, რომ სულიწმიდა გამოდის მხოლოდ მამისაგან, რომ მამა არის ერთადერთი წყარო ღვთაებისა და ერთადერთი მიზეზი ძისა და სულიწმიდისა და რომ სულიწმიდა არ გამოდის ძისაგანაც? ისინი პასუხობენ, შემდეგნაირად: „მამა არის მიზეზი სულიწმიდისა, ანუ უმიზეზო მიზეზი, „კაუზა იმპროდუკტა,“ არის საწყისი – უსაწყისო, „პრინციპიუმ იმპრინციპიატუმ,“ არის პირველსაწყისი წყარო „პრინციპალის“; ხოლო ძე არის მიზეზი სულიწმიდისა არა უმიზეზო „კაუზა ექს კაუზა“ საწყისი, რომელიც დამოკიდებულია ძირითად საწყისზე – მამაზე „პრინციპიუმ პრინციპიატუმ“ ამიტომაც, როცა ძველი განმანათლებლები ამბობენ, რომ სულიწმიდა გამოდის მხოლოდ მამისაგან და რომ მამა არის წყარო და საწყისი სულიწმიდისა – ისინი მამას იაზრებენ, როგორც უმიზეზო მიზეზს, პირველსაწყისს და როცა გამოთქვამენ აზრს, რომ სულიწმიდა არ გამოდის ძისაგანაც, მათ სურთ მხოლოდ თქვან, რომ ძე არ არის უმიზეზო მიზეზი სულიწმიდისა. ამასთან, ისინი სულაც არ უარყოფენ აზრს არცერთ შემთხვევაში იმის შესახებ, რომ სულიწმიდა გამოდის ძისაგანაც როგორც არაუმიზეზო მიზეზი, როგორც საწყისი არაუმიზეზოსი.“⁴ „მაგრამ:

ა) ასეთი პასუხი სრულიად უსაფუძვლო და თვითნებურია. ისმება კითხვა: საიდან არის ცნობილი, რომ როცა ძველი განმანათლებლები გამოთქვამდნენ აზრს: – მამა არის წყარო და მიზეზი სულიწმიდისა; რაც ნიშნავს იმას, რომ მამა არის უმიზეზო მიზეზი სულიწმიდისა, პირველსაწყისი წყარო, ხოლო როცა უარყოფენ სულიწმიდის გამოშვებობას ძისაგანაც, მიანიშნებს მხოლოდ როგორც პირველსაწყისს, მიზეზს და არა საერთოდ? რა თქმა უნდა არა, თვით ეკლესიის განმანათლებლები მკაცრად განარჩევდნენ ერთმანეთისაგან სულის მამისაგან გამოშვებობასა და ძის მეშვეობით მის მოვლინებას და არ თვლიდნენ ერთი და იგივედ. მაგალითად, გავიხსენოთ წმ. იოანე დამასკელი, რომელიც პირდაპირ ამბობს, რომ: „სულიწმიდა გამოდის მამისაგან ძის მეშვეობით, მაგრამ არა ძისაგან.“⁵

ბ) ეს თვითნებური განმარტება, არანაირად არ შეიძლება იქნეს მიღებული, როგორც მოწმობა ეკლესიისა, თუკი ეკლესიის ძველ განმანათლებლებს მართლაც სწამდათ, რომ სულიწმიდა გამოდის მამისაგან, როგორც პირველსაწყისი მიზეზიდან, წყაროდან, ამასთან გამოდის ძისაგანაც როგორც არა უსაწყისოსგან, მაშინ მათ შეეძლოთ, რომ გამოეთქვათ აზრი ცალკე მამისათვის და ცალკე ძისათვის? „სულიწმიდა მამისაგან გამოდის, მაგრამ ძის მეშვეობით მიენიჭება ქმნილებებს?“⁶ ან „სულიწმიდა გამოდის მამისაგან, მაგრამ არ არის სხვა ძისათვის არსობით. იგი ერთი სულია მამისა და ძისა?“⁷ ან სულიწმიდა მოევლინება ძის მეშვეობით, მაგრამ მყოფობის მიზეზი მამაა?“⁸ არა, სარწმუნოება მათ აიძულებდა ეთქვათ: ა) სულიწმიდა გამოდის მამისაგან, როგორც

¹ Apud Labbeum Concil. T VI, p. 604.

² Anastas, Bibl. Epist, ad Ioann Diaconum, T. V, p. 1771.

³ „Правосл. Догмат. Богословіе“ Архим. Макарія томъ I, стр. 413.

⁴ Perrone-Praelect. Theolog. vol. II, p. 473, ed. citat.

⁵ ... εκ Πατρος μεν, υιου δε, και μη εξ υιου (Epist de hymno trisagio, n. 28, p. 497 in T I, ed. cit).

⁶ ...εκ του Πατρος το ζωοποιουν αγιον πνευμα, χορηγηται δε τη κτισει δι υιου (Contra Iulian. Lib. IV sub Gnem, in Opp. Cyrilli T. VI, p. 147. Paris. 1638.

⁷ Apud Harduin. Concil. T. III, p. 332.

⁸ homil, in Sabbatum Sanctum, n. 4, p. 817, in T. II, ed citat.

პირველსაწყისი მიზეზისაგან, მაგრამ ასევე გამოდის ძისაგანაც, როგორც არაპირველსაწყისი მიზეზისაგან.“ ან ბ) „სულიწმიდა გამოდის მამისაგან და ძისაგან იმიტომ, რომ იგი არის სული მამისა და ძისა.“ ანდა გ) „სულიწმიდა მოვევლინება ძის მეშვეობით ქმნილებებს, მაგრამ გამოდის ძისაგან მამასთან ერთად.“ და ა. შ.¹

გ) ეს თვითნებური განმარტება უფრო მიუღებელია მოწმობად იმიტომ, რომ განმმარტებლები² მამას უწოდებენ ერთადერთ მიზეზს, რომელიც არის მშობელი ძისა და გამომავლინებელი სულიწმიდისა. ანდა ამბობენ:³ „იგი შობს ძეს თავისი თავიდან და გამოავლენს სულიწმიდას ასევე თავისი თავიდან.“ ნუთუ აქ კიდევ რჩება ადგილი, სადაც უნდა ვიგულისხმოთ, თითქოს სულიწმიდას ჰყავს სხვა გამომავლინებელიც – ანუ ძე, რომელიც გამოავლენს მას თავისი თავიდან?

დ) ბოლოს, ზემოაღნიშნული განმარტება მიუღებელია იმით, რომ წმ. მამები და ეკლესიის განმანათლებლები პირდაპირ, ნათლად უარყოფდნენ სულიწმიდის ძისაგან მარადიულ გამომავლობას და ამბობდნენ ერთადერთი მიზეზისათვის შემდეგს: წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი ამბობს:⁴ „ძეს მიეკუთვნება ყველაფერი, რაც მამას გარდა მიზეზისა.“

ნეტარი ავგუსტინე ფულგენცთან ერთად:⁵ „სულიწმიდა მამისაგანაა, სრული სრულისაგან.

ნეტარი ავგუსტინე პავლინთან ერთად:⁶ „ძე და სული ორივე ერთი წყაროდან მამისაგან არიან.“

წმ. გრიგოლ ნოსელი და სხვები:⁷ „წმ. სამებაში ერთი მამაა, რომლისაგანაც ძე იშვება და სულიწმიდა გამოდის, მამაა ჭეშმარიტად ერთადერთი მიზეზი, რომლის მიზეზითაც სულიწმიდა შეერთებულია ძესთან და არიან შეუქმნელნი, სულიწმიდისა და ძის მყოფობა მამისაგანაა. სულიწმიდა კი განსხვავდება ძისაგან იმით, რომ გამოდის მამისაგან.“

„ბოლოს, მათ ვისაც სწამთ სულიწმიდის მარადიული გამომავლობა ძისაგანაც, არ შეუძლიათ აღიარონ თავიანთი სარწმუნოება ისე, როგორც აღიარებდნენ და ქადაგებდნენ: ნეტარი თეოდორიტე, წმ. მაქსიმე აღმსარებელი, წმ. იოანე დამასკელი და სხვები: „სულიწმიდა მამისაგან გამოდის და არა ძისაგან.“ აი მათი ქადაგების კრედო. თუკი ისინი აღიარებდნენ ძისაგანაც სულიწმიდის მარადიულ გამომავლობას, მაშინ აუცილებლად იტყოდნენ: „სული კი გამოდის მამისაგან, როგორც უმიზეზო მიზეზისაგან; მაგრამ მამასთან ერთად ძისაგანაც გამოდის, როგორც მამის არაპირველსაწყისი მიზეზისაგან.“

ასე, რომ ფუჭი და ამაოა ყოველგვარი მცდელობა ჭეშმარიტების დამახინჯებისა და მიჩქმალვისა, როცა იგი ნათელია მზის მსგავსად.“ – წერს არქიმანდრიტი მაკარი.⁸

დასკვნა

ჩვენ შევეცადეთ წარმოგვედგინა ძველი და ახალი აღთქმიდან ადგილები, სადაც წარმოჩენილია სულიწმიდა ღმერთი, როგორც თანაარსი მამისა და ძისა, ასევე მოგვეყვანა წმიდა მამებისა და ეკლესიის განმანათლებელთა ნაშრომებიდან მაგალითები, საიდანაც მტკიცდება, რომ სულიწმიდის ჰიპოსტასური თვისებაა – მარადიული გამომავლობა მამა ღმერთისაგან.

ნაშრომში მოყვანილი მაგალითებიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ სწავლება სულიწმიდის როგორც ღმერთის, მამისა და ძის თანაარსის შესახებ და მისი ჰიპოსტასური თვისების, ე. ი. მამისაგან

¹ “Правосл. Догмат. Богословіе” Архим. Макарія томъ I, стр. 415.

² იხ. იქვე, გვ: 75-80.

³ “Правосл. Догмат. Богословіе” Архим. Макарія томъ I, стр. 416.

⁴ “Правосл. Догмат. Богословіе” Архим. Макарія томъ I, стр. 417.

⁵ Contra Fabian. lib. VIII, in Biblioth. Patr. Coloniens. T. VI, Patr. 1, p. 191.

⁶ Enchirid. ad Laurent, cap 9, in cit Patrolog. T. VI, p. 236.

⁷ იხ: “Правосл. Догмат. Богословіе” Архим. Макарія томъ I, стр. 417.

⁸ იხ. “ ————— ” იქვე.

მარადიული გამოძავლობის შესახებ არ არის უცხო, არამედ გამომდინარეობს წმიდა წერილიდან, ხოლო თუკი მას დღესაც მრავალი ადამიანი ეწინააღმდეგება, ეს მათი ცდომილებისა და ურწმუნოების ბრალია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. „ბიბლია“ – გამოცემული 1989 წელს საქართველოს საპატრიარქოს მიერ.
2. „ახალი აღთქმა და ფსალმუნები“ – სტოკჰოლმის 1991 წლის გამოცემა.
3. საქართველოს ეკლესიის 1995 წლის კალენდარი.
4. „დოგმატურ-ისტორიული საკითხები“ – შემდგენელი გ. რუხაძე – 1994წ.
5. „რუსულ-ქართული ლექსიკონი“ – გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1983 წ.
6. ახალი აღთქმა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი 2000 წ. თბ.
7. მცხეთური ხელნაწერი წგ. I, II, III, IV, V 1981 წ. თბ.
8. ბიბლია ნაწ. I და II 1884 წ. ტფ.
9. “ Православно-Догматическое Богословіе” Архимандрита Макарія, 1849г. томъ I.
10. “Твореніе св Отцов” тт. II, III, IV, V, VII, VIII.
11. “Огласительное поучение” Св. Кирилл Иерусалимский, т. IV, ст.2
12. “Толковая Библия” А.П. Лопухина. Петербург. 1902г.
13. “Догматическое Богословіе” Протопресвитеръ Михаил Помазанский, 1992г.